

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

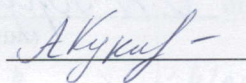
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Державні фінанси України та їх роль у забезпеченні соціально – економічної політики

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, І курсу, групи ФМУПЗ-23-1,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,

освітня програма Управління публічними фінансами

(підпис)

Науковий керівник

(підпис)

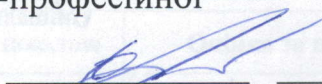
Куклич Анастасії Олегівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Гордей О.О.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми

(підпис)

Гордей О.О.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри публічних фінансів

Протокол від « 14 » 01 2025 № 14

Завідувач

кафедри

(підпис)

Гордей О.О.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Реєстрація № 3 31.01.2025 шрф
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результати захисту 80 балів 4/50 бр 03.02.2025 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: шрф М. Т. Бондарук
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: шрф О. Д. Тордей
(підпис) (ініціали, прізвище)

шрф М. М. Давиденко
(підпис) (ініціали, прізвище)

шрф А. В. Бурiek
(підпис) (ініціали, прізвище)

секретар шрф В. Г. Шенченко

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії, членів комісії, секретаря (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		Голова Е.К.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		Бондарчук Т.Т.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	20		Чисенко Е.К.
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	5		Тордєй О.Д.
РАЗОМ БАЛІВ		40	40	Давиденко Н.М.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ		80		Буряк А.В.
				секретаря
				Штепченко В.Ю.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря (підписи)
80	B	4 (good)	03.02.2025	Бондарчук Т.Т.
				Тордєй О.Д.
				Давиденко Н.М.
				Буряк А.В.
				Штепченко В.Ю.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет/навчально-науковий інститут Фінансів та цифрових технологій

Кафедра Публічних фінансів

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма Управління публічними фінансами

Затверджую

Завідувач кафедри _____

« 26 » 02 2024

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувачу вищої освіти

Куклич Анастасії Олегівні

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)

Державні фінанси України та їх роль у забезпеченні соціально – економічної політики

Затверджена наказом ректора від « 09 » 01 2024 № 20

2. Строк здачі закінченої роботи грудень 2024

3. Мета роботи: поглиблення теоретичних і удосконалення методичних основ системи державних фінансів та їх роль у забезпеченні соціальної та економічної політики.

Об'єкт дослідження: система державних фінансів у забезпеченні соціально-економічної політики держави.

Предмет дослідження: теоретичні засади функціонування системи державних фінансів та їх вплив на соціальну і економічну політику України.

Орієнтовна база дослідження: одержані результати можуть бути використані в подальших наукових працях у контексті удосконалення сфери державних фінансів та їх ролі у соціально-економічній політиці держави.

4. Вихідні дні до роботи _____

5. Перелік графічного матеріалу Рисунки.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Теоретичні засади державних фінансів в Україні.

1.1. Сутність, значення та роль державних фінансів в Україні.

1.2. Структура державних фінансів.

Розділ 2. Державні фінанси України у забезпеченні соціально – економічної політики.

2.1. Аналіз фінансування соціальної політики держави.

2.2. Вплив економічної політики на стан державних фінансів

Розділ 3. Напрями вдосконалення ролі державних фінансів у забезпеченні соціально - економічної політики держави

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

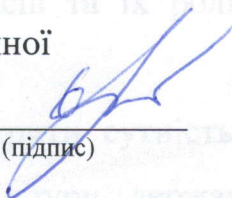
7. Календарний план виконання

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Затвердження теми роботи в результаті опрацювання та обговорення з науковим керівником у відповідності до освітньо-професійної програми	big 09.01.2024	
2.	Узгодження проекту плану та завдання до випускної кваліфікаційної роботи	01.02.2024 – 12.03.2024	
3.	Представлення I розділу випускної кваліфікаційної роботи науковому керівникові	до 30.05.2024	
4.	Представлення II розділу випускної кваліфікаційної роботи науковому керівникові	до 10.09.2024	
5.	Представлення III розділу випускної кваліфікаційної роботи науковому керівникові	10.11.2024	
6.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника та подання її на повторну перевірку	15.11.2024	
7.	Проходження попереднього захисту кваліфікаційної роботи	18.11.2024 – 22.11.24	
8.	Проходження перевірки кваліфікаційної роботи на академічний плагіат та отримання довідки зі звіту Unichек	03.12 – 13.12.2024	
9.	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	13.01. – 24.01.2025	
10.	Рецензування кваліфікаційної роботи	27.01 – 31.01.2025	
11.	Оформлення та подання випускної кваліфікаційної роботи в переплетеному вигляді у супроводженні необхідних	03.02 – 07.02.2025	

	документів (автореферат, завдання, ілюстрований матеріал), відгук та зовнішня рецензія		
12.	Захист роботи ЕК	10.02-11.02.25	03.02.2025

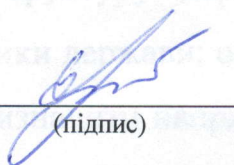
8. Дата видачі завдання «10» 02 2024

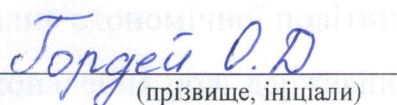
9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

(підпис)

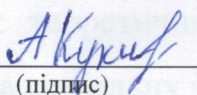

(прізвище, ініціали)

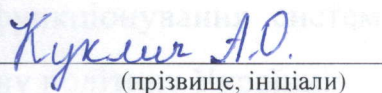
10. Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Державні фінанси України та їх роль у забезпеченні соціально – економічної політики

Метою роботи є поглиблення теоретичних і удосконалення методичних основ системи державних фінансів та їх роль у забезпеченні соціальної та економічної політики.

Завданнями роботи є: розкрити сутність, значення та роль державних фінансів; охарактеризувати структуру державних фінансів; проаналізувати фінансування соціальної політики держави; оцінити вплив економічної політики на стан державних фінансів; визначити напрями удосконалення ролі державних фінансів у забезпеченні соціально-економічної політики держави.

Предметом дослідження є теоретичні засади функціонування системи державних фінансів та їх вплив на соціальну і економічну політику України.

Об'єктом дослідження є система державних фінансів у забезпеченні соціально-економічної політики держави.

Одержані результати можуть бути використані в подальших наукових працях у контексті удосконалення сфери державних фінансів та їх ролі у соціально-економічній політиці держави.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 48 джерел та додатків. Робота викладена на 50 сторінках друкованого тексту, у тому числі має 7 таблиць та 22 рисунка.

Рік виконання кваліфікаційної роботи : 2024 - 2025.

Рік захисту роботи: 2025.

ANNOTATION

State finances of Ukraine and their role in ensuring social and economic policy

The purpose of the work is to deepen the theoretical and methodological foundations of the public finance system and their role in ensuring social and economic policy.

The objectives of the work are: to reveal the essence, meaning and role of public finances; characterize the structure of public finances; analyze the financing of state social policy; assess the impact of economic policy on public finances; determine the directions of increasing the role of public finances in ensuring the socio-economic policy of the state.

The subject of the study is the theoretical principles of the functioning of the public finance system and their impact on the socio-economic policy of Ukraine.

The object of the study is the public finance system in ensuring the socio-economic policy of the state.

The obtained results can be used in further scientific works in the context of improving the sphere of public finances and their role in the social and economic policy of the state.

The thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of used sources, which includes 48 sources and appendices. The work is presented on 50 pages of printed text, including 7 tables and 22 figures.

Year of completion of the qualification work: 2024 - 2025.

Year of defense of the work: 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ.....	9
1.1. Сутність, значення та роль державних фінансів в Україні.....	9
1.2. Структура державних фінансів.....	19
РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	27
2.1. Аналіз фінансування соціальної політики держави.....	27
2.2. Вплив економічної політики на стан державних фінансів.....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	44
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Нестабільна ситуація у сфері політики та економіки в Україні в результаті призвела до негативних змін державних фінансів. Швидкі темпи зростання обсягів державних запозичень призвели до збільшення обсягів його виплат, а згодом до недостатнього рівня ресурсів у бюджеті, тобто бюджетного дефіциту. В т.ч., до зниження рівня ліквідності фінансових активів, значного погіршення інвестиційного клімату країни. На сьогодні економіка в Україні переживає дуже складні часи та потребує ефективних перетворень вже зараз. Відповідні тенденції та стан розвитку державних фінансів належать до основних чинників економічного зростання держави, центральною ланкою яких є державний бюджет.

Виникає потреба у раціональному та ефективному управлінні бюджетними коштами. З ін. боку, виникає потреба у створенні відповідної державної стратегії соціального і економічного розвитку з урахуванням , як національних, так і регіональних інтересів, які можуть збалансувати систему державних фінансів та створять умови для системних перетворень. Разом з тим, вони дадуть поштовх щодо досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності національної економіки та її розвитку шляхом модернізації і певної протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, оновленням інвестицій і виробничого потенціалу. Перезавантаження і модернізацію сфери наукових і технічних розробок. Проте цей шлях не є простим, так як на ньому існують суттєві перешкоди, які пов'язані із наслідками економічних криз, значним занепадом реального сектору економіки, критичним рівнем державного боргу, макрофінансовою нестабільністю, яка загострилась унаслідок настання пандемії COVID-19, а також війни в Україні. Однак не зважаючи на серйозний НТП, який досягнуто у висвітленні певних сторін формування і функціонування державних фінансів як системи, виникає потреба у формулюванні чітких

пропозицій щодо модернізації даної сфери із врахуванням економічної ситуації сьогодення. Саме тому, це в умовах високого рівня відкритості вітчизняної економіки значно обумовлює актуальність даної теми дослідження. Нині в сучасних умовах виникає нагальна потреба у розв'язанні дуже складних економічних, соціальних, наукових і технологічних та екологічних проблем. Ці питання неможливе вирішити без глибокого аналізу причин щодо утримування соціальних і економічних процесів. Необхідно знаходити нові більш ефективні механізми формування і використання державних фінансів задля якісних системних змін, реструктуризації економіки, підвищення рівня конкурентоспроможності в умовах глобалізації.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Дану тематику широко висвітлюють у наукових колах та вона є на сьогодні предметом дискусій та обговорень у багатьох науковців. Теоретичні засади даного питання було досліджено у працях таких вчених як: А. Сміт, Р. Масгрейв, Н. Андель, В. Парето, К. Вікселль, П. Самуельсон, Дж. М. Кейнс, К. Ерроу, Ч. Тібу, Х. Ціммерман та багато ін. Разом з тим, ключові теоретичні підходи цих авторів потребують критичного узагальнення щодо дослідження можливостей та передумов задля їх використання із врахуванням особливостей вітчизняної економіки.

Теоретичними проблемами та їх реформуванням займалась низка вітчизняних науковців, які висвітлено у їх працях. До них відносимо: Молдован О., Жаліло Я., Федосов В., Даниленко А., Терещенко О. Луніна І., Білоусова О., Твердохлібова Д., Гриценка А., Ілларіонова А. та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретичних і удосконалення методичних основ системи державних фінансів та їх роль у забезпеченні соціальної та економічної політики.

Реалізація мети роботи обумовила такі завдання:

- розкрити сутність, значення та роль державних фінансів;
- охарактеризувати структуру державних фінансів;

- проаналізувати фінансування соціальної політики держави;
- оцінити вплив економічної політики на стан державних фінансів;
- визначити напрями удосконалення ролі державних фінансів у забезпеченні соціально-економічної політики держави.

База дослідження: Міністерство фінансів України.

Об'єктом дослідження є система державних фінансів у забезпеченні соціально-економічної політики держави.

Предмет дослідження є теоретичні засади функціонування системи державних фінансів та їх вплив на соціальну і економічну політику України.

Методи дослідження. У теоретичній частині роботи було застосовано загальні методи наукових досліджень, такі як: історична аналогія, абстрагування і конкретизація. У практичній частині роботи, тобто де було здійснено проведення аналізу досліджуваної проблеми було використано такі загальнонаукові методи як: системний аналіз, який дав можливість провести комплексне дослідження та систематизувати процеси функціонування державних фінансів; аналіз та синтез, індукцію та дедукцію при дослідженні теоретичних засад функціонування і структури державних фінансів; статистичні та графічні методи задля узагальнення і обробки масивів статистичних даних та їх подальшого представлення в таблицях і рисунках; метод експертних оцінок для визначення ключових перспектив удосконалення ролі державних фінансів у соціально-економічній політиці України.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативне забезпечення даної сфери, статистичні матеріали Міністерства фінансів, Державної служби статистики України та ін. аналітичні дані міністерств та відомств, монографічні матеріали, наукова періодика, інтернет-ресурси та ін. джерела.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати можуть бути використані в подальших наукових працях у контексті

удосконалення сфери державних фінансів та їх ролі у соціально-економічній політиці держави.

Апробація результатів роботи здійснена шляхом публікації тезисів на "".

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 48 джерел та додатків. Робота викладена на 50 сторінках друкованого тексту, у тому числі має 7 таблиць та 22 рисунка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність, значення та роль державних фінансів в Україні

Загальновідомо, що роль державних фінансів була визначена із розвитком фінансової науки у різних наукових течіях. Зокрема класичної школи, кейнсіанства, некейнсіанства і неокласичної школи та до нового визначення їх ролі в економічних теоріях кінця XX - початку XXI ст. В процесі еволюції концепції державних фінансів і підходи до визначення ролі держави змінювались, а саме: у контексті забезпечення макроекономічної стабільності держави та починаючи від дискусій щодо доцільності втручання держави у регулювання національної економіки тощо.

Сучасні науковці широко досліджують дану тематику та пропонують виокремити чотири етапи еволюції теорії державних фінансів (рис.1.1) [1, с. 29]:

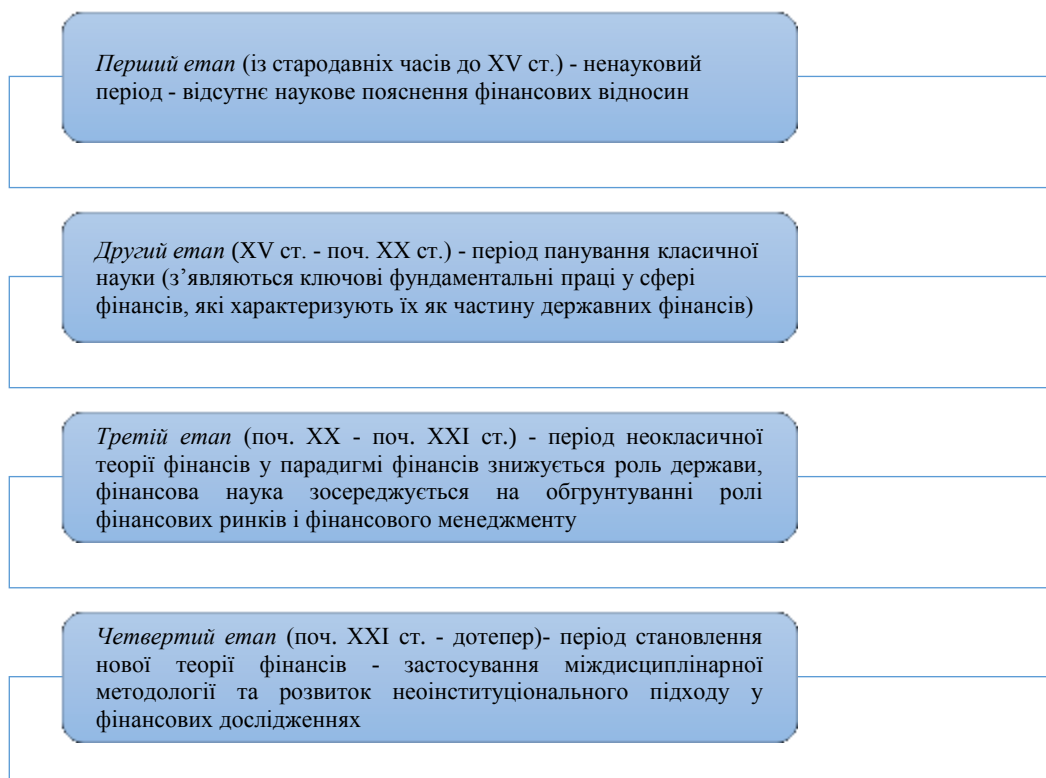

Рис. 1.1 Історичні етапи розвитку державних фінансів

Джерело: [1]

Неефективне вирішення ключових соціально-економічних проблем, призводить до відсутності чіткої і науково доведеної концепції розвитку державних фінансів, що має комплексний характер. Світові фінансові ринки, засвідчили, що існує нагальна потреба у розробці нових теорій фінансів, в яких би було розглянуто і поєднано ефективні регулятивні заходи держави із ринковими механізмами в наслідок кризових явищ і які є їх каталізаторами. Окрім того, дуже гостро постала потреба у розробці теоретичних засад і реалізації ефективної фінансової політики [2, с.125].

Зазначимо, що для формування еволюційної парадигми еволюції теорій державних фінансів важливо прийняти до уваги їх певну неоднорідність та багатозначність. Існує достатньо багато особливостей сучасної фінансової науки, які зумовлені порядком зміни «великих парадигм». У разі коли нова парадигма уже входить в наукову свідомість, але ще не зовсім утвердилась в ній та не отримала раціонального доведення. У такому випадку стара парадигма ще продовжує утримувати свої ключові позиції. Відбувається суперечливе змішування теорій різних парадигм, і цим зумовлена надзвичайна внутрішня неоднорідність сучасних знань [2, с. 101].

Фінанси інституційних секторів економіки є підсистемами загальної фінансової системи, основним критерієм виділення яких є особлива роль кожного сектора в загальній економічній системі країни і наявність фінансових ресурсів, що утворюються в процесі формування доходів та їх перерозподілу. Систему фінансових відносин представлено у Додатку А.

Виходячи з рівня державного управління економікою, структуру державних фінансів можна вибудувати у вигляді, який демонструє рис.1.2 [3, с. 59].

Згідно інституціонального підходу, державні фінанси є сукупністю фінансів окремих інституційних одиниць, які згруповані в інституційні сектори економіки та які взаємодіють між собою та між секторами. Так, економіка України у цілому складається із сукупності резидентів (інституційних одиниць), що групуються у 5 інституційних секторів, які

відповідають функціям поведінки і цілей. Однак, при цьому кожна з них в цілому має бути віднесена лише до одного із цих секторів (Додаток Б) [4, с. 39].

Рис. 1.2 Структура державних фінансів

Джерело: [4]

На погляд науковців поняття «фінанси державного сектора економіки» та «державні фінанси» є ідентичними. Державний сектор являє собою суспільну власність, завдяки якій здійснюється діяльність держави щодо виробництва, продажу і перерозподілу частини валового внутрішнього продукту, включаючи виробництво товарів і послуг, субсидування

виробництва, державну діяльність на фінансових ринках, державні закупівлі товарів і послуг. Разом з тим, вони пропонують розглядати громадський сектор економіки як такий, який тотожний державному сектору. Це характеризується невеликою часткою в ньому недержавного некомерційного сектора [5].

Оскільки реалізація основних функцій держави покладена на органи державної влади, то некомерційний сектор не відіграє ключової ролі у розвитку суспільного сектора. Саме тому, державний сектор економіки - це системно структурована множина елементів, які є взаємозалежними та виконують свої функції задля досягнення встановлених цілей. Застосування теорії систем дає можливість виокремити загальносистемні характеристики “фінансів державного сектора економіки” (рис.1.3) [5]:

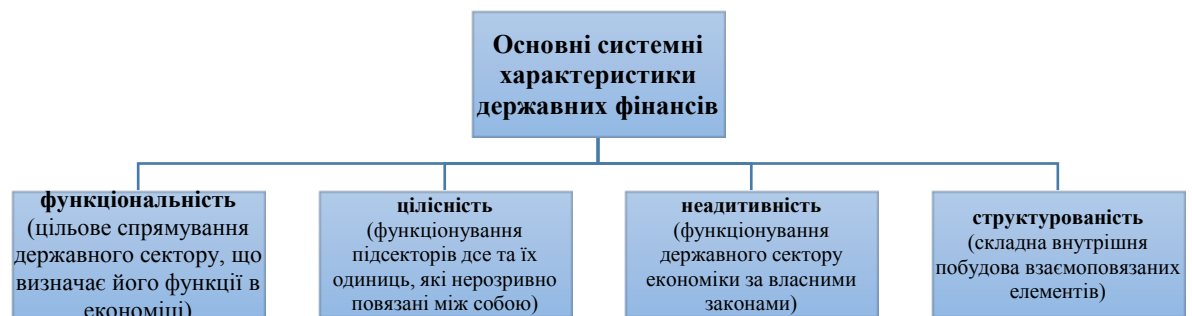

Рис. 1.3 Основні системні характеристики державних фінансів

Джерело: [5]

Отже, держава здійснює опосередкований вплив на фінансову діяльність, так як, діє через сукупність державних органів та установ. Саме тому, даний сектор включає державні установи, які є неринковими виробниками, так як вони надають товари і послуги домогосподарствам чи суспільству в цілому та в основному безоплатно або за економічно не високими цінами для досягнення певних цілей. Відтак, на функціонування суспільного сектора і системи державних фінансів впливає інституційна структура апарату державного управління (рис. 1.4), яка представляє собою певну ієрархію. Оскільки спрямованість розподілу даних ресурсів

визначається цільовим характером різних гілок державної влади [7, с.166].

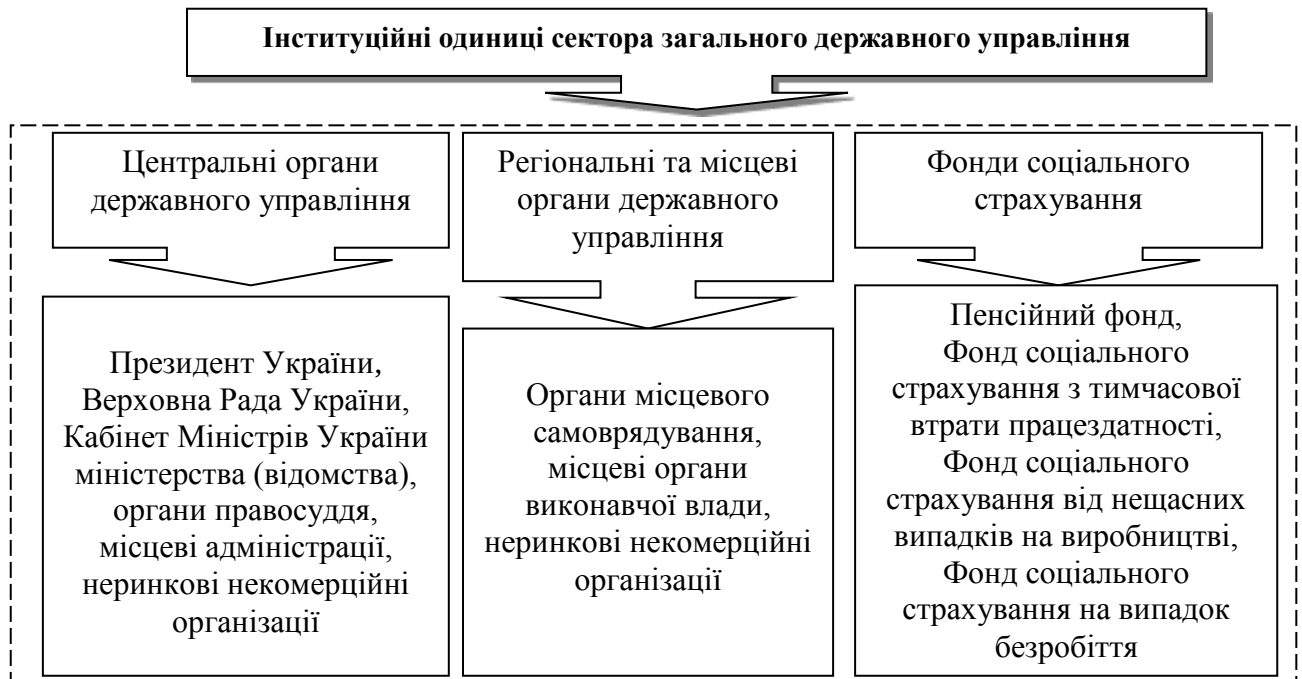

Рис. 1.4 Інституційні одиниці сектора загального державного управління

Джерело: [7]

Перерозподільний характер системи державних фінансів впливає на суспільний добробут у короткостроковій перспективі. Водночас, підтримка суспільного сектора економіки у частині державного фінансування має створити комплекс узаємопов'язаних екстернальних ефектів, які впливатимуть на економічний розвиток та добробут України у довгостроковому періоді.

Як видно з рис. 1.4, до складу сектора державного управління включено неринкові та некомерційні організації, які в економічній літературі називають соціально-бюджетною сферою [8 с. 67]. До таких організацій відносять бюджетні установи, систему охорони здоров'я, освіту, культуру, тощо. Особливості діяльності таких установ (рис. 1.5) [8, с.70]:

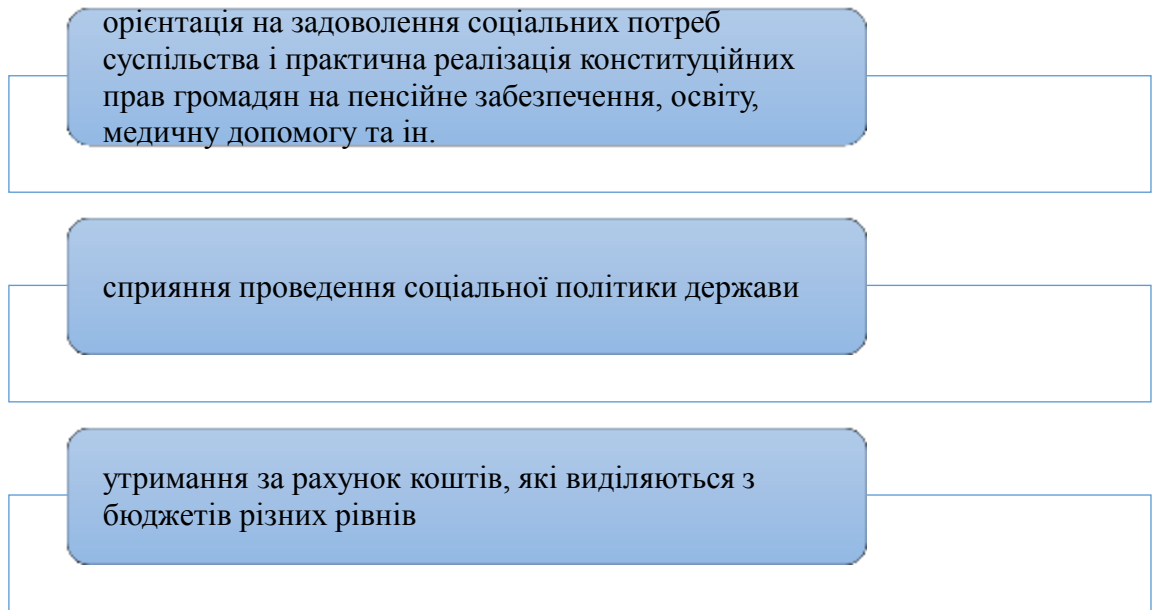

Рис. 1.5 Особливості діяльності бюджетних установ

Джерело: [8]

До цього часу існуюча система бюджетних установ здійснює свою діяльність у відриві від сучасних підходів щодо розвитку державного управління. По суті, органи влади просто утримують її незалежно від обсягу та якості послуг, які надаються. Фінансування усіх бюджетних установ здійснюється відповідно до затвердженого кошторису. Як правило, обсяги цього фінансування визначаються методом індексації рівня бюджетного фінансування тієї чи ін. установи за минулий рік. Це причина, яка призводить до низької ефективності надання бюджетних послуг. Важливим елементом реформи даної сфери став перехід від кошторисного фінансування до фінансування бюджетних послуг (освіта, охорона здоров'я, правопорядок, оборона та ін.). Це надається суспільству державою, в тому числі, бюджетними установами.

Разом з тим, зауважимо, що поряд із бюджетними установами свою діяльність здійснюють і державні корпорації. В умовах ринкової економіки їх існування виправдане з огляду на існування таких факторів (рис.1.6) [9, с. 126]:

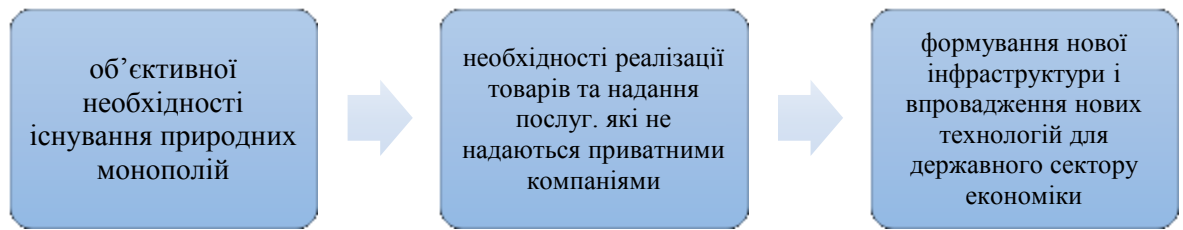

Рис. 1.6 Основні чинники існування державних корпорацій

Джерело: [9-10]

Відповідно до Господарського кодексу України (далі - ГКУ) [11], підприємства, які є суб'єктами господарювання державного сектору економіки функціонують на основі державної власності, в т.ч., підприємства у яких державна частка в статутному капіталі перевищує 50 відсотків або становить таку величину, що забезпечує державі впливати на господарську діяльність даних суб'єктів.

Згідно чинного законодавства державні підприємства можуть створюватись чи існувати у таких організаційно-правових формах, які продемонстровано на рис.1.7 [11]:

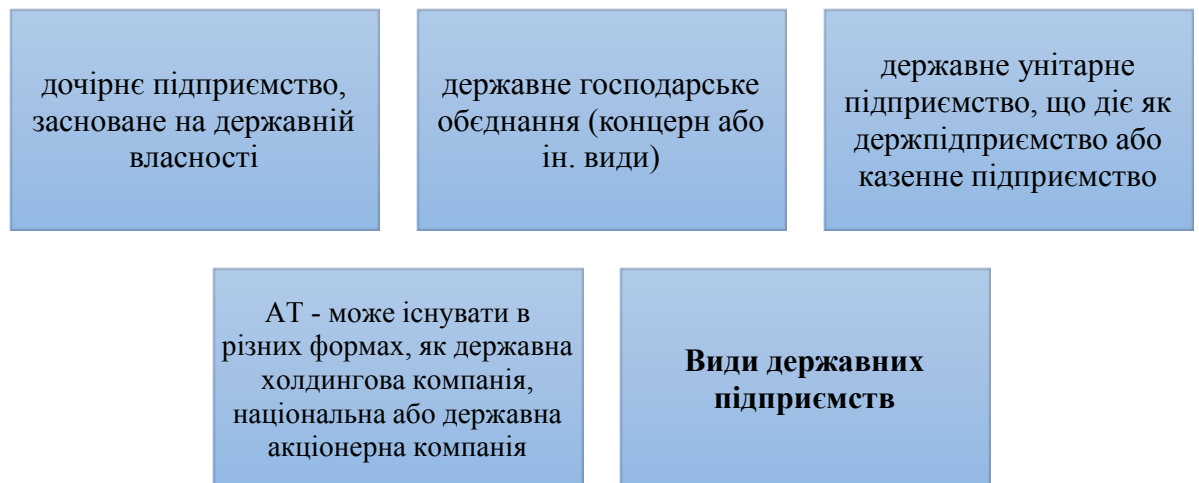

Рис. 1.6 Види державних підприємств згідно чинного законодавства

Джерело: [11-12]

Наприклад, ін. організаційно-правові форми діяльності підприємств державного сектору економіки, зокрема товариства із обмеженою відповідальністю (ТОВ), які створювалися в процесі приватизації малих

державних підприємств чи шляхом заснування спільно з ін. суб'єктами зараз практично їх немає.

Разом з тим, чинним законодавством визначено ряд обмежень щодо здійснення окремих фінансово-господарських операцій державними підприємствами. До них належать: відчуження майна, оренда, концесія, укладання договорів управління спільної діяльності, залучення кредитів, застава, закупівля товарів, робіт та послуг. Із одного боку, спеціальні вимоги значно обмежують умови їх господарювання (стосується залучення кредитних ресурсів, створення стратегічних партнерств), а з ін. - є визначені привілеї у порівнянні із підприємствами приватного сектора (наприклад, вони мають гарантований захист щодо поглинання і можуть бути придбані лише шляхом приватизації; тобто ускладнено процедуру відчуження майна у разі банкрутства) [13].

Актуальним постає питання структуризації державних фінансів та включення до даної сфери державних фінансових корпорацій. Так, згідно наукової позиції Л.К. Воронової [14, с. 23] прямо вказує на присутність у сфері державних фінансів державних банків.

Згідно із викладеним вище, можна констатувати ієрархічну конфігурацію сутності «державних фінансів під якими розуміють сукупність фінансів інституційних одиниць державного сектора економіки у частині видокремлення в її складі 3 основних рівнів» (рис.1.7):

Рис. 1.7 Рівні державних фінансів згідно чинного законодавства

Джерело: [11,14]

Формування трирівневої ієрархії державних фінансів дає змогу провести формалізацію сукупності взаємозв'язків між інституційними одиницями державних фінансів і напрямками фінансових потоків між ними та ін. елементами фінансової системи. Завдяки чому можна підвищити ефективність управління державними фінансами. Інститути створюють інституційну структуру державних фінансів. Як правило, у фінансовій науковій літературі найчастіше виділяють 3 ключові складові інституційного забезпечення (рис.1.8) [15, с. 177]:

Рис. 1.8 Ключові складові інституційного забезпечення

Джерело: [15]

Під інститутом державних фінансів розуміють правила, норми взаємодії і взаємозв'язку між органами державної влади, ОМС, фізичними і юридичними особами, які відображають структуру відносин при формуванні, розподілі і використанні коштів бюджету та децентралізованих фондів фінансових ресурсів. З ін. боку - це стійкість правил та фінансових норм, умови поведінки і обмеження фінансових дій із застосуванням санкцій [11].

Інститут державних фінансів включає в себе, зокрема, інститут оподаткування; інститут соціальних гарантій; інститут трансфертів (рис. 1.9)[11].

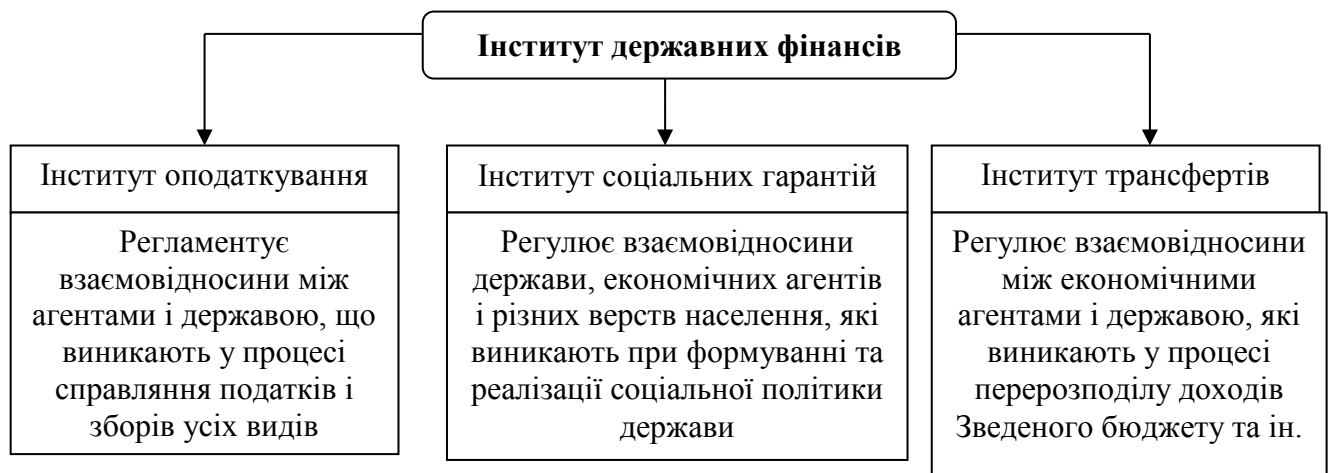

Рис. 1.9 Структуризація інституту державних фінансів

Джерело: [12]

Принципова особливість нашої країни полягає в тому, що в ній відбуваються постійні системні інституційні зміни у системі політичних, правових, економічних та соціальних відносин. До того ж, усі економічні процеси ґрунтуються на визначеній інституційній структурі, що ще до кінця не є сформованою.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане зауважимо, що державні фінанси мають особливі принципи організації та функціонування. Передусім це зумовлено роллю держави в управлінні і регулюванні економікою та соціальною сферою. Визначені особливості свідчать про необхідність розробки підходів щодо управління державними фінансами, які будуть включати формування цілей і завдань, в т.ч. напрямів досягнення визначених пріоритетів та запланованих результатів, із урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливатимуть на можливості їх реалізації. Нині ж відбувається процес розподілу меж між державним та ринковим сектором економіки. Це виражається через розвиток державного підприємництва, розширення переліку і обсягів надання державними установами платних державних послуг, фінансування із бюджетів різних рівнів послуг приватних компаній, форм державно-приватного партнерства та ін.

1.2. Структура державних фінансів

Державні фінанси являють собою дуже важливу сферу фінансових відносин із формування і використання фінансових ресурсів. Вони надходять в розпорядження та спрямовуються державою на виконання ключових функцій, які вона виконує, а саме: економічної, соціальної і політичної із метою задоволення потреб населення. Держава забезпечує виконання цих функцій за допомогою сфери державних фінансів. Фінансові ресурси акумулюються на рівні бюджетів, з яких і фінансуються різні статті бюджету, як на макро-, так і на мікрорівні. Держава не може існувати без бюджетних відносин, які формуються у процесі її функціонування і нагромаджуються у централізованих та децентралізованих фондах грошових коштів. Ці ресурси спрямовуються для фінансування діяльності, яка покладена на органи державного управління. Однак, при цьому, державні фінанси є ключовою ланкою фінансової системи держави, що забезпечує обсягами відповідних фінансових ресурсів усі сфери діяльності держави і виконання нею, як основних економічних, так і соціальних функцій. Таким чином, зауважимо, що під державними фінансами розуміють підґрунтя стійкого економічного розвитку держави і її функціонування та підвищення фінансового добробуту населення в майбутньому [16-17].

Зокрема, згідно із думкою В.М. Опаріна, державні фінанси є розгалуженою системою відносин, які опосередковуються формуванням та використанням фондів грошових коштів, які зосереджуються в бюджеті та на різних рівнях адміністративного поділу. Багатовекторність цієї системи та наявність великої кількості фондів грошових коштів зумовлена різноманітністю функцій і завдань держави, що є її функціоналом, в т.ч. розмежуванням функцій та повноважень між різними рівнями влади (рис. 1.10) [18, с. 127].

Державні фінанси є головною ланкою фінансової системи України і перерозподіляють приблизно 80% всіх фінансових відносин. Разом з тим, вони включають різні фінансові інституції, за допомогою яких проводиться

фінансова діяльність. Система державних фінансів України, як і будь-якої іншої держави, складається з таких основних ланок, які наведено на рисунку 1.9 [19, с. 25].

У своїх наукових доробках, Луніна І.О., зазначає, що характерною ознакою державних фінансів є їх грошовий характер. Проте у фінансових відносинах грошові кошти не виконують свої основні функції, але вони є інструментом перерозподілу новоствореної вартості. Так, за своєю сутністю і основою фінансові відносини носять суто перерозподільний характер відносин. Як вже зазначалось вище, держава і суб'єкти підприємницької діяльності у процесі розподілу суспільного доходу формують основні цільові фонди (централізовані і децентралізовані), які спрямовуються на фінансування її пріоритетних завдань. Основні складові державних фінансів демонструє рис. 1.10 [19, с. 46].

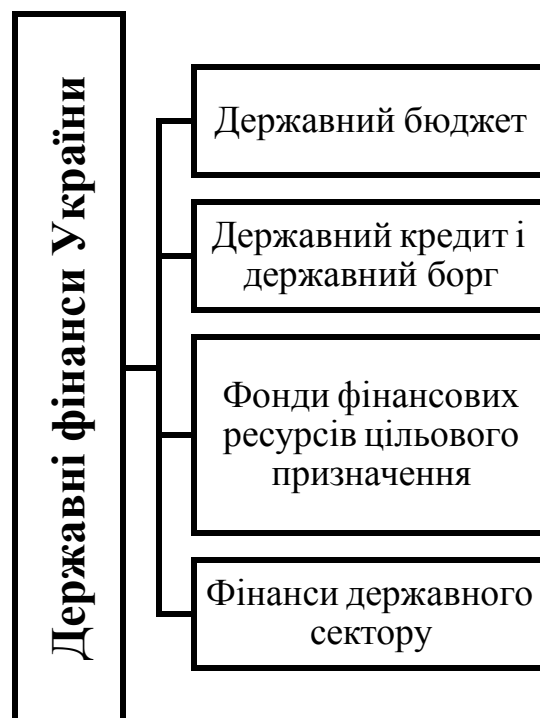

Рис. 1.10 Структура державних фінансів України

Джерело: [19]

Науковець Кириленко О.П. визначає характерні ознаки фондів грошових коштів державних фінансів та відносить до них такі (рис. 1.11) [20, с. 195]:

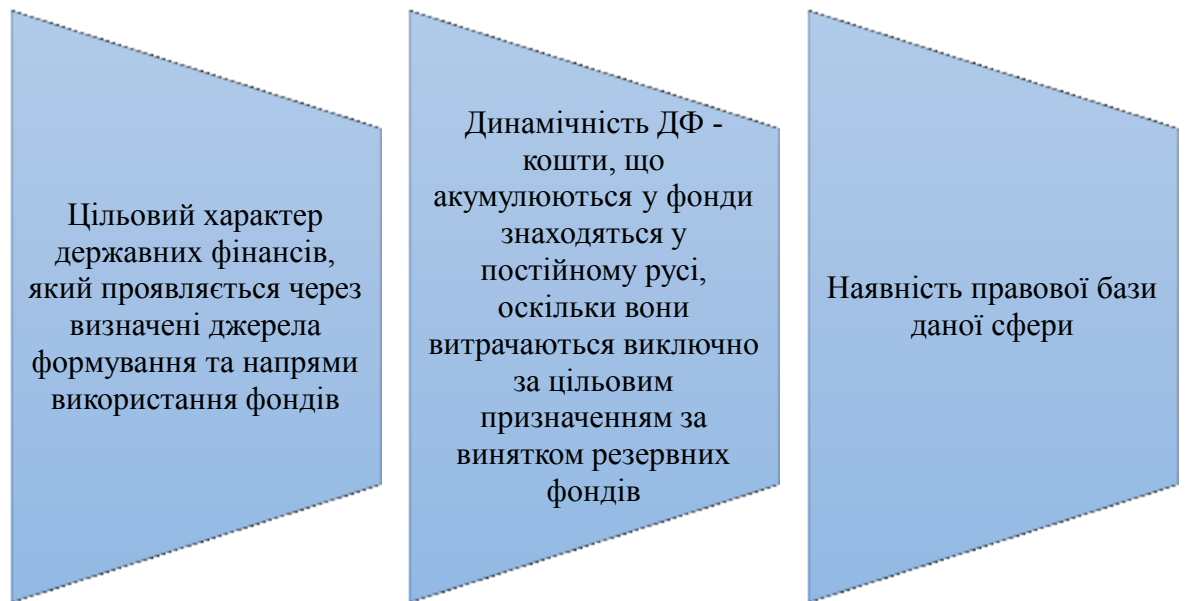

Рис. 1.11 Основні ознаки державних фінансів за думкою Кириленко О.П.

Джерело: [20]

Державні фінанси як розгалужену систему фінансових відносин демонструє рис.1.12. [19, с. 195]

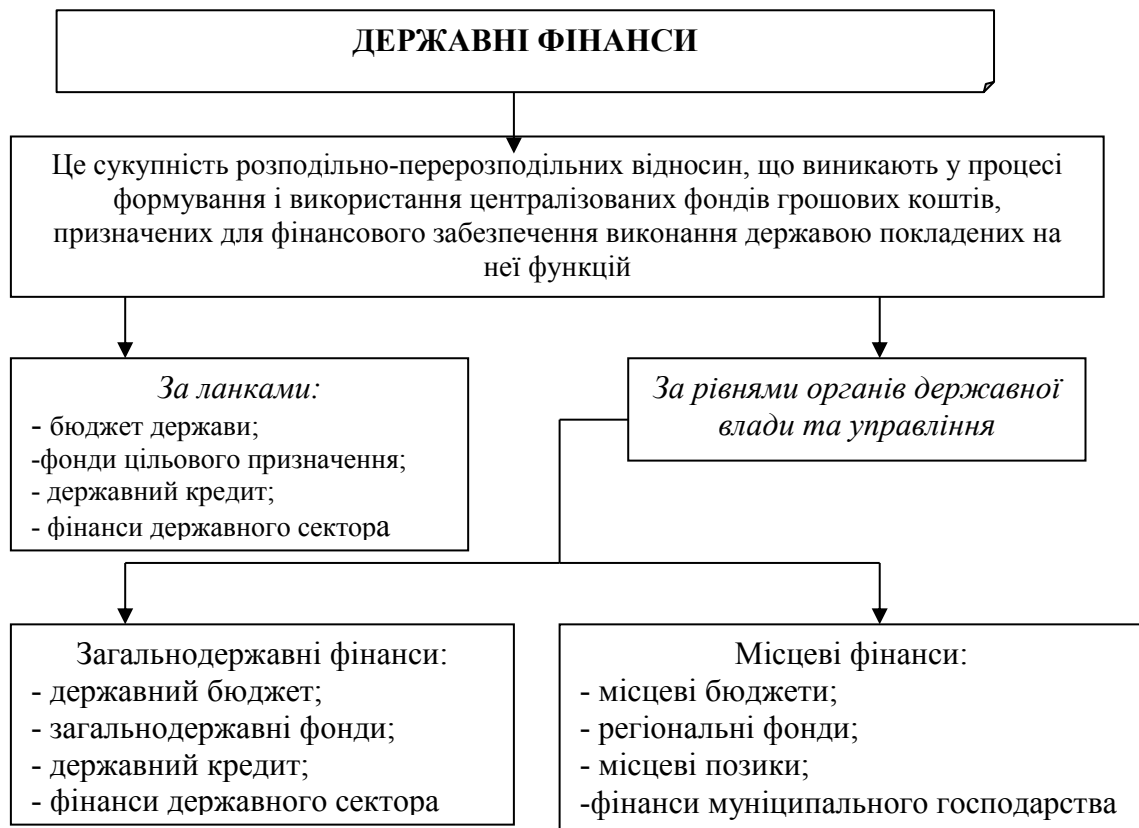

Рис. 1.12 Державні фінанси як розгалужена система відносин

Джерело: [19]

Очевидно, що у працях вчених-економістів відслідковується неоднозначність їх наукових поглядів на склад державних фінансів, як це видно із табл. 1.1. Це можна пояснити тим, що їх структура значною мірою відрізняється моделлю фінансової системи України.

Таблиця 1.1

Підходи вчених до виокремлення компонентів державних фінансів

Автор	Складові державних фінансів
Кириленко О.П.	Бюджетна система, державні цільові фонди, державний кредит
Романенко О.Р.	Державний і місцеві бюджети, державні цільові фонди, державний кредит, фінанси державного сектора
Гридіна М.В.	Державний бюджет, місцеві бюджети, державні цільові позабюджетні фонди, державний кредит
Юрій С.І.	Державний і місцеві бюджети, державні цільові фонди, державний і комунальний кредит
Федулова С.Ф.	Державний бюджет, державні позабюджетні фонди, державний кредит
Хімічева Н.І.	Бюджетна система, що включає державний і місцеві бюджети; позабюджетні цільові фонди; кредит (державний, муніципальний)
Кадомцева С.В.	Бюджети різних рівнів та позабюджетні державні фонди
Воронова Л.К.	Централізовані державні й муніципальні фонди – державний і місцевий бюджети; централізовані державні цільові позабюджетні фонди; державний і муніципальний кредит; державне обов'язкове особисте і майнове страхування; фонди державних кредитних установ (Національного банку України, Державного ощадного банку України та Державного Українського експортно-імпортного банку)

Джерело: [8-9, 12,19]

Разом з тим, тривалими є наукові суперечки у сфері підходів трактування суті державних фінансів і фінансів в цілому та їх розподільчого і відтворювального характеру. Ця дискусія за своїм змістом зачіпає розмежування економічних і фінансових відносин. Частина сучасних науковців, які є прихильниками відтворювального підходу стверджують, що вони виникають суто в рамках процесу відтворення суспільного продукту [19, с. 145].

У структуру державних фінансів входять державний бюджет, бюджети різних рівнів, резервні та страхові фонди грошових коштів, фонди цільового призначення та ряд ін. елементів державних фінансів як це продемонстровано на рис. 1.13 [3, с. 67].

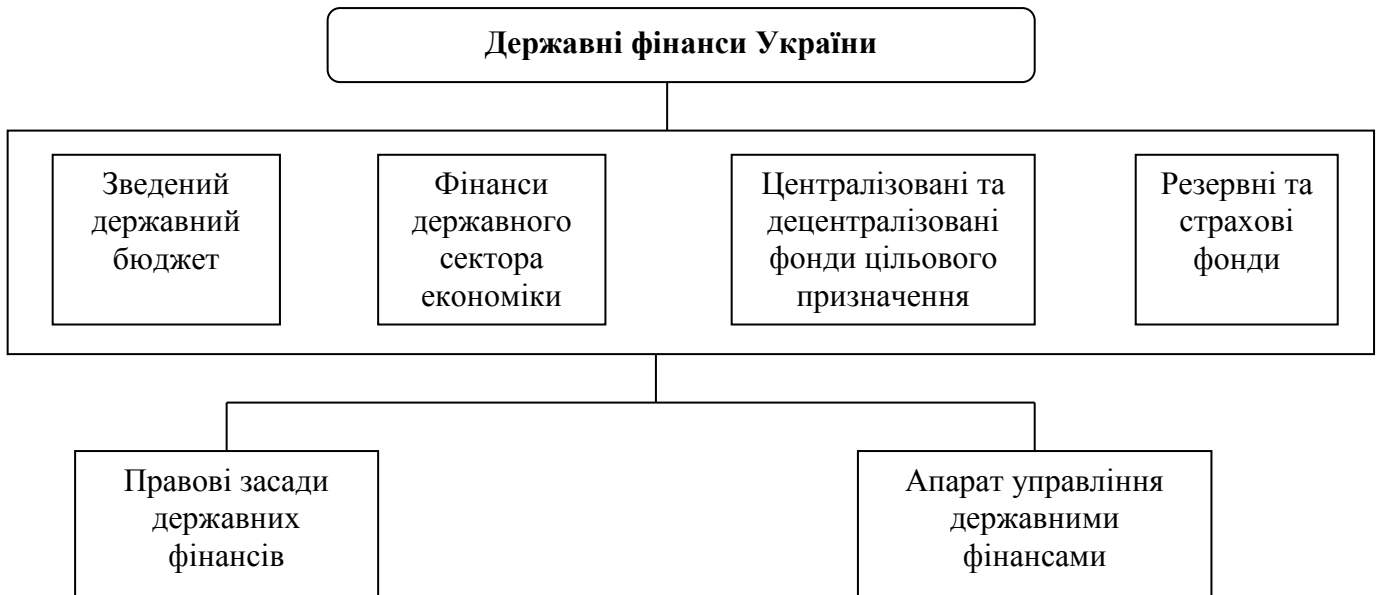

Рис. 1.13 Склад державних фінансів

Джерело: [3]

Напрями формування фінансових відносин в даній сфері зображено на рис.1.14 [4, с. 85]

Між державою і господарськими суб'єктами (підприємствами всіх форм власності)	→	Податкові платежі до державного і місцевого бюджетів, дотації та інші фінансові форми підтримки окремих підприємств, галузей та ін.
Між державними органами різних рівнів управління	→	Фінансування регіонів, територіально-виробничих комплексів, природоохоронних заходів, перерозподіл бюджетних доходів
Між державою та установами, організаціями бюджетної сфери обслуговування	→	Бюджетне фінансування державних органів управління, медицини, освітньо-наукових установ, система оподаткування
Між державою, її органами та населенням	→	Оплата різного роду платежів, податків, зборів, фінансова допомога, пільги, пенсійне обслуговування тощо

Рис. 1.14 Напрями формування фінансових відносин у сфері державних фінансів

Джерело: [4]

Зауважимо, що основною причиною виникнення державних фінансів є діяльність держави, а саме органів державної влади. Вона активно здійснює вплив на вибір способів та методів організації цих відносин, визначає напрями, характер і межі перерозподільчих відносин на основі створення визначеного законодавчо - нормативного забезпечення їх функціонування. Однак їх існування в цілому визначається об'єктивними потребами суспільства. Фінанси є об'єктивною категорією, в яку закладені суспільні відносини, а не діяльність держави.

Варто розглянути не лише структуру і склад державних фінансів, а і їх функції. Як правило, часто до них науковці відносять такі функції, які визначають їх значення, роль та вплив на фінансову систему в цілому (рис. 1.15):

Соціальна та економічна роль державних фінансів характеризується із огляду на їх основне функціональне призначення. Відтак, в процесі як вторинного розподілу, так і перерозподілу НД створюється державний бюджет та позабюджетні фонди. За їх допомогою здійснюється фінансове стимулювання і регулювання виробництва, фінансуються загальнодержавні бюджетні програми, оборона та управління, невиробнича сфера, спрямовуються кошти на фінансування соціальної сфери та досягається паритет щодо концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку України.

За їх допомогою здійснюється розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів між різними регіонами України, що сприяє фінансовому вирівнюванню економічного та соціального розвитку. Це відбувається між галузями економіки, що зумовлює їх прискорений розвиток особливо тих пріоритетних галузей, що забезпечують розвиток НТП.

Рис. 1.15 Функції державних фінансів

Джерело: [49]

Таким чином, підсумовуючи вищесказане зауважимо, що в сучасних умовах роль державних фінансів важко переоцінити, тому що вони є ключовою складовою всієї фінансової системи України. Вони проявляються через соціально-економічний розвиток суспільства за такими ключовими напрямками:

- посилення соціальної спрямованості державного бюджету;
- досягнення соціальної справедливості по відношенню до різних верств, соціальних груп та категорій громадян;
- використання різних видів фінансової політики в т.ч., бюджетної і податкової у цілях зміцнення економіки України та її розвитку;
- реалізація державної підтримки виробничих інвестицій та фінансування інвестиційних програм, які забезпечують збереження і розвиток науково-технічного потенціалу України [19, с. 126].

Отже, державні фінанси є об'єктивною економічною категорією, яка має форми фінансових відносин, що можуть відрізнятись в різних суспільно-економічних формаціях. Сутність їх як економічної категорії при цьому залишається незмінною. Основними їх характерними рисами є:

1. грошовий характер та взаємозв'язок із перерозподілом суспільного продукту;
2. зумовлено існуванням держави як унікальної соціальної інституції;
3. сфера матеріального виробництва як основа формування фінансів;
4. прямий вплив держави на функціонування усього економічного механізму через оподаткування, бюджетне фінансування, державне замовлення та ін. фінансові інструменти.

Щодо структури державних фінансів, то вона характеризується складною побудовою, яка перетворюється у часі під впливом різних змін, функцій держави та політичних, соціальних та економічних умов її функціонування.

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Аналіз фінансування соціальної політики держави

Формування системи державних фінансів України прямо та опосередковано залежить від розвитку соціально – економічної політики. Крім того варто наголосити, що поступова інтеграція України до європейського простору потребує належного рівня соціальної політики. До ключових напрямів такого розвитку варто віднести:

- забезпечення сталого рівня життя та розвитку громадян,
- зниження ступеня нерівності доходів серед різни верств населення
- зменшення рівня безробіття,
- збільшення соціальної захищеності населення та подолання бідності [21, с. 131; 22].

Фінансування соціальної політики держави здійснюється шляхом диверсифікації його джерел. Механізм фінансування соціальної політики та соціального захисту передбачає формування низки установ, на які покладено обов'язки в залежності від їх функціонального призначення, зокрема[22]: фінансові ресурси установ недержавного страхування; власні фінансові ресурси громадян (домогосподарств); фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування; державний та місцеві бюджети; кошти громадських та релігійних об'єднань; фінансові ресурси підприємств та організацій; кредитні фінансові ресурси.

З теоретичної точки зору розгалужена система фінансування соціальної політики держави передбачає значні обсяги фінансування, однак на практиці найбільшу частку в структурі видатків соціального призначення складають саме централізовані фонди фінансових ресурсів. Склад та структура видатків

держави на фінансування соціальної сфери в Україні відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Окремі статті видатків державного бюджету України станом на 2016 -
2022 роки, млрд. грн [28, 29]**

Статті видатків за функціональною класифікацією	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення 2023/2016
Освіта	34,8	41,1	44,3	51,7	52,6	63,8	58,5	60,5	25,7
Охорона навколишнього середовища	4,7	4,7	5,2	6,3	6,6	8,2	4,7	5,2	0,5
Житлово – комунальне господарство	0,01	0,01	0,3	0,1	0,08	0,2	0,5	8,4	8,39
Охорона здоров'я	12,4	16,7	22,6	38,6	123	170,5	184,3	179,3	171,9
Духовний та фізичний розвиток	4,9	7,9	10,1	10	9,8	16	11,1	11,8	6,9
Соціальний захист та соціальне забезпечення	152	144,4	163,9	218,6	322,7	339,3	426	469,3	317,3

Джерело: [23-28]

Стаття видатків «Соціальний захист та соціальне забезпечення»[23] у структурі видатків Державного бюджету України мають найбільшу питому вагу. З 2014 по 2022 рік сума фінансування зросла на 274 млрд грн. У відсотковому відношенні фінансування даної сфери з 2014 по 2019 рік зросло на 224,1 %. Поява вірусу COVID19 призвела до незначного скорочення видатків бюджету даної сфери протягом 2019 – 2020 років, у грошовому вираженні воно становило 5,1 млрд грн. Це можна пояснити перерозподілом фінансових ресурсів на заходи щодо запобігання поширенню вірусної інфекції, скорочення витрат на окремі напрямки соціальної сфери (зокрема на витрати особам, які постраждали від Чорнобильської катастрофи). З 2022 по 2023 рік обсяг фінансування 43,3 млрд грн.

Найбільше зростання обсягів фінансування спостерігається у сфері житлово – комунального господарства ЖКГ) з 2022 по 2023 р на 7,9 млрд грн. Це пояснюється руйнівними наслідками військової агресії від якої постраждала соціальна інфраструктура.

Базою для реалізації соціальної політики держави є соціальні стандарти, затверджені на законодавчому рівні. Їх зміна дає можливість оцінити ефективність соціальних заходів та рівень розвитку соціального забезпечення населення. Окремі групи показників соціальних стандартів зображені в табл.2.2.

Таблиця 2.2

Перелік показників, які характеризують соціальні стандарти в Україні, грн [28]

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Мінімальна пенсія	949	949	1074	1295	1409	1564	1854	1934	2093	2093
Мінімальна заробітна плата	1218	1271	1438	3200	3723	4173	4723	6000	6500	6700
Прожитковий мінімум	1176	1227	1376	1604	1745	1853	2027	2189	2589	2684
Заробітна плата (середньомісячна)	3470	5230	6475	7105	8867	10783	11579	12337	14859	17442

Складено автором на основі [30, 31]

Протягом досліджуваного періоду прослідковується зростання показників соціальних стандартів більше ніж на 100%. З точки зору соціальної політики держави одним з основних напрямів є пенсійне забезпечення населення, яке розраховується на основі стажу роботи, сфери діяльності та обсягів доходу. Джерелом формування фінансових ресурсів для забезпечення постійних витрат є єдиний соціальний внесок (ЄСВ), який сплачується з фонду оплати праці у розмірі 22%. Чим інтенсивніше відбувається зростання доходів працездатного населення, тим більші обсяги надходжень отримуватиме Пенсійний фонд України. Крім того, зростання доходів населення призводить до зростання доходів Державного бюджету країни.

Не зважаючи на позитивну динаміку зростання розміру мінімальної заробітної плати варто відзначити недостатність акумульованих коштів для задоволення потреб пенсійного забезпечення, дефіцитність Пенсійного фонду України (ПФУ). Протягом тривалого періоду в країні відбувається впровадження пенсійної реформи, основною метою якої є формування

пенсійної системи, заснованої на принципах індивідуального страхування (індивідуального підходу до власного пенсійного забезпечення). Однак на даному етапі розвитку існують фактори, які чинять значні перешкоди на шляху до пенсійної реформи, зокрема: відсутність мотивації працездатного населення сплачувати страхові внески; значний рівень податкового навантаження на середній та великий бізнес, який призводить до пошуків приховування доходів, зростання сфери тіньової економіки тощо [32].

За умов воєнного стану питання пенсійної реформи відкладається на невизначений період у зв'язку із руйнуванням економічної та соціальної інфраструктури, високим рівнем міграції трудового населення, зменшенням обсягів доходів до державного бюджету України. Це призводить до зростання частки соціальних виплат, основним джерелом фінансування яких за умов воєнного стану є міжнародні трансферти.

Зростання мінімальної та середньомісячної заробітної плати не став приводом до зниження рівня соціальних виплат. З 2019 по 2021 роки частка фінансування видатків соціальної сфери скоротилась на 3,5% у структурі зведеного бюджету України (ЗБУ) (див. рис.2.1.).

Відображену на рисунку статистику можна пояснити наступними факторами:

- наявність недосконалого пільгового механізму;
- неефективний механізм розподілу міжбюджетних трансфертів, зокрема субсидій для населення;

- спрямованість до соціальних стандартів Європейського рівня без урахування вітчизняних особливостей соціально – економічного розвитку та менталітету окремих верств населення.

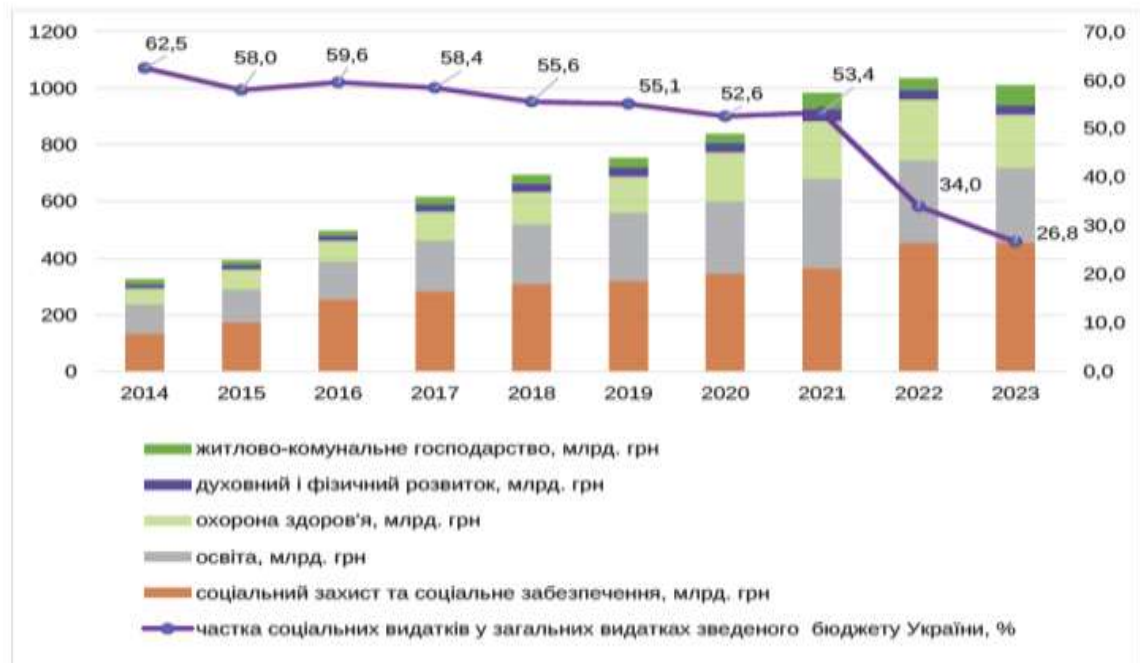

Рис.2.1. Соціальні видатки в структурі ЗБУ з 2014 по 2023 рр

Джерело: [33]

Видатки соціального призначення у структурі ЗБУ мають стійку тенденцію до зростання. Найбільше зростання спостерігається у 2016 – 2017 роках та становили 24 – 23,3%. З 2014 по 2021 рік частка видатків соціального призначення становила більше 50%. Станом на 2022 – 2023 роки обсяг соціальних витрат становив 27-34% від обсягу витрат ЗБУ.

Станом на 2021 рік видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення мали найбільшу вагу у видатках ЗБУ. Проте у зв'язку із збройною агресією росії у 2022 році ситуація кардинально змінилась, спостерігається зростання видатків сфери оборони країни. Спостерігається зростання видатків на забезпечення громадського порядку, судову владу та безпеку, у той же час видатки на охорону здоров'я, соціальний захист та освіту суттєво зменшились. Зважаючи на складність передбачення

подальшого розвитку воєнних дій видатки соціальної сфери будуть продовжувати скорочуватись.

Таблиця 2.3

Соціальні видатки у структурі видатків зведеного бюджету України

Статті видатків	Роки									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Видатки ЗБУ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Всього соціальних видатків	62,5	58	60	58	56	55	53	53	34	26,8
Соціальний захист та соціальне забезпечення	26,4	26	31	27	25	23,5	22,3	20	15	12,1
Освіта	19,1	17	15,5	27	17	17	16	17	9,6	7
Охорона здоров'я	11	10,4	9	10	9,3	9,4	11	11	7,1	5
Житлово – комунальне господарств о	3,4	2,4	2,1	2,6	2,4	2,5	2	3,1	1,4	1,9
Духовний та фізичний розвиток	2,7	2,4	2	2,3	2,3	2,3	2	2,4	1,1	0,86

Джерело: [33,34]

У загальній структурі зведеного бюджету України найменшу частку займає фінансування сфери духовного та фізичного розвитку, коливання обсягів фінансування здійснюється у межах від 2 до 2,3%. Станом на 2021 рік на державний бюджет припадає 37% від загального обсягу фінансування духовного та фізичного розвитку, 47% фінансується за рахунок бюджетів територіальних громад. Протягом 2022 – 2023 років видатки даного напрямку скорочувались у зв'язку з відсутністю пріоритетності подальшого фінансування.

У абсолютному виразі приріст видатків на духовний та фізичний

розвиток становив 11,1 млрд грн. З 2016 по 2018 роки фінансування даної сфери зросло на 5,2 млрд грн, з 2018 по 2019 роки видатки знизились на 0,1 млрд грн та становили 10 млрд грн. Така ситуація була спровокована кризовими явищами, спровокованими вірусною інфекцією COVID19. Для попередження додаткових випадків інфікування урядом країни було здійснено перерозподіл бюджетних коштів в межах видатків соціального призначення.

Фінансування охорони здоров'я у межах бюджетних видатків демонструє постійне зростання протягом 2015-2021 років, проте у 2023 році спостерігається падіння обсягів фінансування даної сфери з 11 до 5% протягом останніх трьох років. Рівень співвідношенні фінансування видатків на охорону здоров'я до вартості валового внутрішнього продукту є нижчим відносно світових стандартів. Це може призводити до: зниження обсягів та якості безкоштовної медицини; складнощів щодо фінансування капітальних ремонтів та придбання нового медичного обладнання та інше.

Протягом 2019-2020 років фінансування житлово – комунального господарства (ЖКГ) зросло з 2,5 до 3,1 % у межах зведеного бюджету України. За видами бюджетів найбільший обсяг фінансування даної сфери у 2021 році припадає на бюджети територіальних громад – 77,6%, за рахунок державного бюджету обсяг витрат становить – 0,7%. Військова агресія спровокувала необхідність зростання видатків даної сфери з 1,4% у 2022 до 1,9% у 2023 році.

Невід'ємною складовою фінансової політики держави є охорона навколишнього середовища. За даними екологічних служб України найбільшу частку забруднення повітря здійснюють підприємства металургійного комплексу (найбільша концентрація пропадає на Дніпропетровську та Донецьку області). Крім забруднення повітряного простору, з екологічної точки зору актуальними є питання забруднення землі відходами промислового виробництва, використання водних ресурсів для забезпечення безперебійного операційного циклу. За часів військового стану

водний та земельний фонд України зазнав додаткового забруднення від військових снарядів та вибухових пристроїв. Зважаючи на статистичні дані можна констатувати, що згідно законодавства України фінансування з охорони навколишнього середовища здійснюється за рахунок бюджетних та приватних коштів. Для прикладу варто розглянути інвестиційну складову екологічної діяльності. Вкладання коштів у екологічну сферу підприємствами промислового комплексу в країні до війни реалізувалось шляхом: модернізації існуючого промислового виробничого або переробного обладнання; створення нових виробничих об'єктів, які відповідають всім світовим екологічним стандартам.

Освіта є якісним показником розвитку суспільства. Рівень освіти характеризує стан науково – технічного прогресу, інтелектуальний ступінь нації тощо. У структурі зведеного бюджету України на фінансування освіти припадає від 15,8 до 17%. З 2019 по 2021 роки відносний показник фінансування освітньої галузі знизився на 1,6%, станом на 2020 рік витрати зросли на 1,2%. З 2021 по 2023 роки обсяг фінансування освіти у видатках ЗБУ скоротився з 17 до 7 % і, зважаючи на дефіцит Державного бюджету видатки даної галузі будуть мати тенденцію до скорочення.

Бюджетне фінансування соціального захисту та соціального забезпечення займає найбільшу частку у структурі видатків зведеного бюджету України. Досліджуючи структуру видатків соціальної сфери на основі статистичних даних Міністерства фінансів України відмічається поступове скорочення фінансування соціального захисту та соціального забезпечення у відносному вираженні. З 2019 по 2020 рік фінансування скоротилось на 1,7% у межах зведеного бюджету України. Станом на 2021 рік фінансування скоротилось ще на 1,8%, сумарне скорочення витрат відбулось у межах 3,5%. Однак досліджуючи обсяг бюджетного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення варто відзначити їх постійний приріст у абсолютному виразі у структурі видатків державного бюджету [33,34].

Основна частка аналізу була зосереджена переважно на процесі бюджетного фінансування соціальної сфери у довоєнний період. З початком воєнних дій на території України ситуація дуже ускладнилась, що призвело до необхідності перерозподілу бюджетних витрат, основним призначенням якого є задоволення військових потреб.

Зважаючи на рівень фінансування видатків соціальної сфери можна зробити висновок, що основна кількість видатків припадає саме на бюджети місцевого рівня. Це явище є результатом бюджетної децентралізації, тому його варто розглянути більш детально.

Воєнний стан вплинув на всі сфери суспільно – економічного розвитку. Для подальшого аналізу варто розглянути фактори, які спричиняють найбільший тиск на бюджетне фінансування соціальної сфери та особливості бюджетного фінансування.

Дії держави агресора прямо чи опосередковано вплинули на діяльність всіх суб'єктів фінансових відносин, це знайшло прояв у міграції населення як в межах країни, так і за кордоном, знищення житлово-комунального господарства, втрата робочих місць. Вищеперераховані заходи зумовили дефіцитність коштів державного бюджету і, як наслідок, проблеми у фінансуванні соціальної сфери.

За даними офіційних служб найбільших руйнувань зазнала східна частина України. Станом на 2022 рік на Донецьку область припадає 40% пошкоджень, 23% - Харківська область, 12%- Чернігівська область, 8%- Київська область, 7% -Луганська область, 6%-Сумська область, 2%- Миколаївська область, 1%-Полтавська область. За попередніми даними Міністерства економіки України та KSE Institute приблизний розмір витрат (прямих та непрямих) становить суму від 564 до 600 млрд дол США [35].

Неефективна бюджетно-податкова реформа 2015 року спровокувала приріст податкового навантаження; зростання вартості газу призвело до потреби у зростанні відрахувань на соціальне забезпечення незахищених верств населення. Все це спричинило поступове зменшення частки

фінансування на охорону здоров'я у структуру бюджетів місцевого самоврядування[30]. Обсяги фінансування охорони здоров'я у довоєнний період відображені на рисунку 2.2.

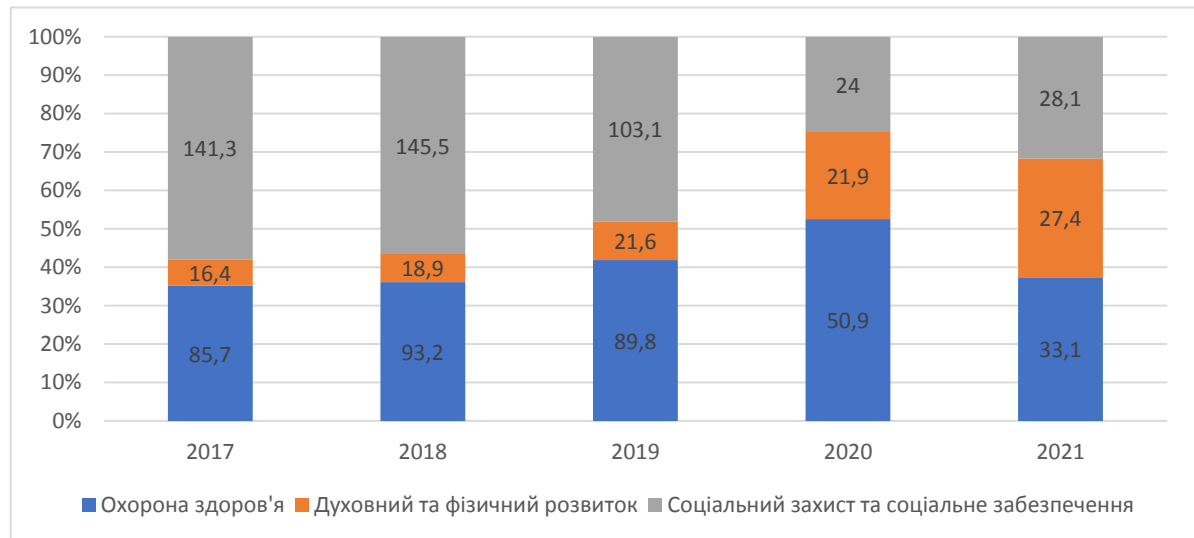

Рис. 2.2. Фінансування соціальної сфери України за рахунок місцевих бюджетів з 2017 по 2021 роки, млрд грн [33,34,35]

Протягом 2018-2018 років спостерігається зростання обсягів фінансування охорони здоров'я за рахунок коштів місцевих бюджетів на 7,5 млрд грн. Однак починаючи з 2019 року і по теперішній час обсяг фінансування даного напрямку за рахунок місцевих бюджетів поступово скорочується, загальна сума фінансування зменшилась протягом 3 років на 56,7 млрд грн.

Реформи в бюджетній сфері, пов'язані із децентралізацією, призвели до зменшення субсидій в окремі регіони, що в подальшому може викликати нерівність між територіальними утвореннями в Україні. З Державного бюджету на користь місцевих бюджетів на фінансування охорони здоров'я надано субвенцій у розмірі (138,2 % обсягів бюджетних призначень), з них медичної субвенції-14,5 млрд грн (у відсотковому відношенні дана сума задовольняє 99,8% бюджетних призначень). У період загострення вірусної інфекції COVID-19 за рішенням Кабінету міністрів України було виділено шість субвенцій на користь місцевих бюджетів на суму 4,3 млрд грн[36].

Варто відзначити, що підходи до фінансування охорони здоров'я змінились у 2019 році. Особливості розподілу джерел фінансування відображено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Розподіл джерел фінансування охорони здоров'я

Місцеві бюджети України (за видами органів місцевого самоврядування)	Статті витрат, які фінансуються в обов'язковому порядку та передбачені Бюджетним кодексом
	Додаткове фінансування, визначене на рівні місцевих органів влади
Державний бюджет України (Національна служба здоров'я України)	Оплата на основі декларацій (капіталізаційна)
	Уніфікована базова ставка
	Вікові коефіцієнти
	Наявний коригуючий коефіцієнт гірської місцевості
	Зменшення оплати (20%) в межах понад лімітних декларацій

Джерело: складено автором

Зважаючи на активні воєнні дії з точки зору пріоритетності можна виділити два основні напрямки: фінансування витрат, пов'язаних з процесом звільнення територій від російських загарбників і забезпечення фінансування соціального захисту населення. Фінансування соціальної сфери з початку воєнних дій здійснюється за наступними напрямками: фінансове забезпечення внутрішньо переміщених осіб та незахищених верств населення; забезпечення пенсійних виплат на окупованих територіях. Складність такого забезпечення проявляється у необхідності використання поштарів для доставки пенсій до адресата; виплата заробітної плати працівникам бюджетної сфери.

Найбільше скорочення витрат припадає на загальнодержавні функції та економічну діяльність держави. З соціальної точки зору спостерігається приріст фінансування житлово-комунального господарства, сфери освіти та охорони здоров'я. В розрізі галузей фінансування духовний та фізичний

розвиток скоротився на всіх рівнях бюджетів, окрім міста Києва. Видатки даної сфери соціального забезпечення на рівні міста зросли на 25,5 млн грн.

Фінансування освіти у воєнний період зосередилось переважно на рівні місцевих органів самоврядування, проте знизилось на рівні міста Київ.

Перерозподіл фінансування на соціальний захист населення змістився на користь місцевих бюджетів, приріст у порівнянні з попереднім періодом становить 507 млн грн. Результатом бюджетної реформи довоєнного періоду стало формування відносної фінансової самостійності місцевих бюджетів і, як наслідок, зростання фінансування бюджетних видатків за рахунок спеціального фонду. За чотири місяці 2022 року частка видатків за рахунок спеціального фонду скоротилась на 6,5%, що спричинило зростання витратної частини загального фонду місцевих бюджетів.

Військова агресія на території України призвела до перерозподілу видатків між місцевими та державним бюджетом. Особливості такого перерозподілу зображено на рис. 2.3.

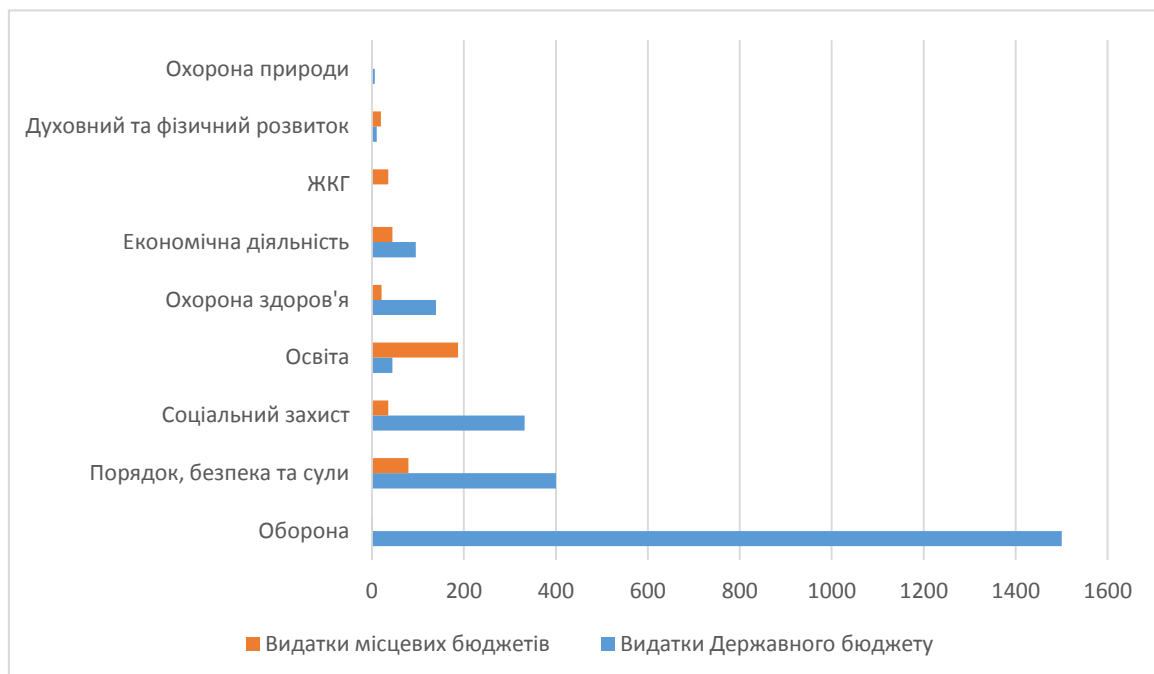

Рис.2.3. Розмежування окремих видатків між державним та місцевими бюджетами за 9 місяців 2024 року, млрд грн

Джерело: [35]

Соціальна політика держави на даному етапі розвитку спрямована на задоволення потреб окремих груп населення, які потребують фінансування згідно встановлених критеріїв. Зважаючи на постійну потребу держави у фінансуванні оборони країни скорочення зазнали окремі видатки соціальної сфери, однак розмір соціальних виплат на соціальне забезпечення зріс у порівнянні з попереднім періодом.

2.2. Вплив економічної політики на стан державних фінансів

Економічна політика відіграє важливе значення у розвитку державних фінансів. Вона складається з формальних та неформальних елементів, спрямованих на забезпечення розвитку країни та наповнення державного бюджету[39].

Важливим етапом сучасного розвитку економічної політики є цифровізація економіки. За умов воєнного стану особливої уваги заслуговує питання цифровізації економіки, зокрема:

- В рамках мережі центрів «Дія. Бізнес» та за підтримки Міністерства цифрової трансформації України було започатковано проєкт, згідно до якого військовослужбовці або їх родини мають можливість отримати 100 тис грн для започаткування власного бізнесу. Дана ініціатива має важливе значення у розвитку соціально – економічної політики, оскільки на разі надзвичайно важливим є процес поживлення ділової активності та пошук додаткових джерел наповнення централізованих фондів фінансових ресурсів.

- В умовах військового стану відбулось підписання договору про співпрацю з урядом Польщі щодо розвитку штучного інтелекту та ІТ – індустрії[40].

- Компанія Google для розвитку та відновлення постраждалих підприємств у результаті військової агресії виділила «Фонду підтримки українських стартапів» допомогу у розмірі 10 млн дол США. Крім того,

підприємства можуть отримати кошти у формі кредитних ресурсів компанії на розвиток інформаційних технологій[41].

- Збільшено суму грантів у рамках проєкту «**Brave 1**» для вдосконалення технологій та продукції для потреб фронту[42].

Важливим аспектом економічної політики на нашу думку є сфера експортно – імпорتنих операцій. У довоєнний період середнє значення торгівельного балансу становило 0,58 млрд дол США, то у період військової агресії даний показник склав близько 2,5 млрд дол США. Станом на квітень 2024 року обсяг експорту скоротився на 57%, обсяг імпорту знизився на 12 %[43]. Зниження обсягів експорту спричинено складними умовами доставки товарів. Імпорт товарів у 2023 році теж характеризується негативною динамікою.

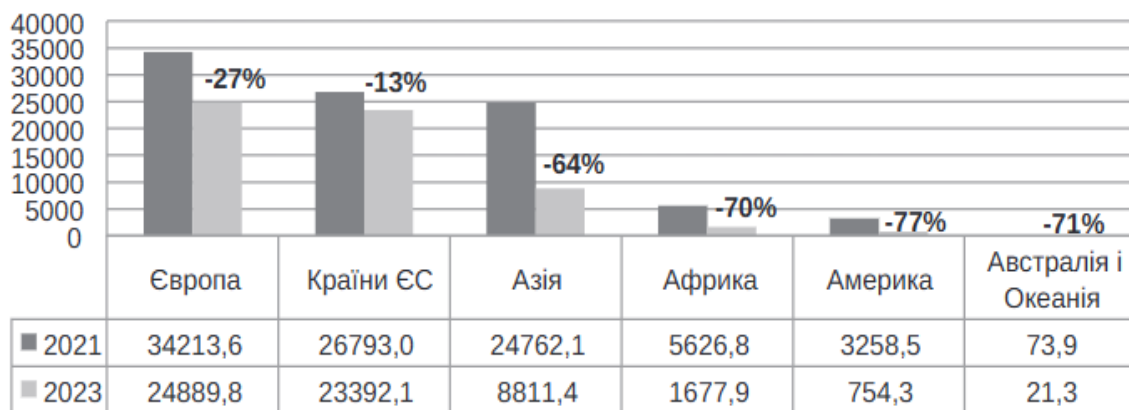

Рис.2.4. Географічна структура експорту товарів , млн дол США

Джерело: [43]

Найбільшу частку в структурі експорту у 2021 році склали недорогоцінні метали (див.рис.2.5). Однак їх ринкова вартість значно скоротилась у зв'язку із складними умовами видобутку. Обсяг експорту мінеральних продуктів теж зазнав суттєвих втрат у 2023 році.

Частка зернових культур в загальному обсязі експорту теж значно скоротилась, однак дана динаміка була пом'якшена централізованим виробництвом та спробами Уряду зберегти зерновий коридор.

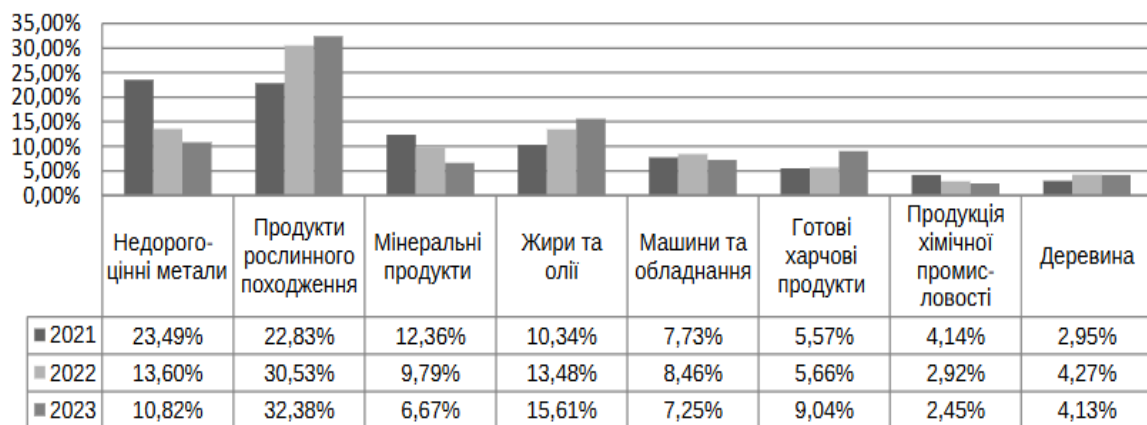

Рис.2.5. Частка товарів в українському експорті, %

Джерело: [43]

Не менш важливим фактором ефективності економічної політики є індекс ділової активності. Він дозволяє охарактеризувати заходи держави щодо відновлення підприємницької активності в межах країни (див.рис.2.5). За результатом 1 кварталу 2024 року очікування щодо підприємницької активності мали позитивні тенденції розвитку. Це пояснюється наступними факторами:

- Зростання обсягів залізничних та морських перевезень
- Забезпечення стабільності курсу на валютному ринку
- Низьке інфляційне таргетування
- Сезонне пожвавлення економіки.

На першому місці з точки зору пожвавлення активності виступає будівництво, піріст за останній квартал склав 17% у порівнянні з попереднім періодом. На другому місці сфери торгівлі та послуг, які мають однакові темпи приросту. Однак, актуальним залишається загроза обстрілу об'єктів інфраструктури, логістичних маршрутів тощ. Це суттєво перешкоджає всім сферам економіки забезпечити позитивний результат розвитку у порівнянні з довоєнним періодом.

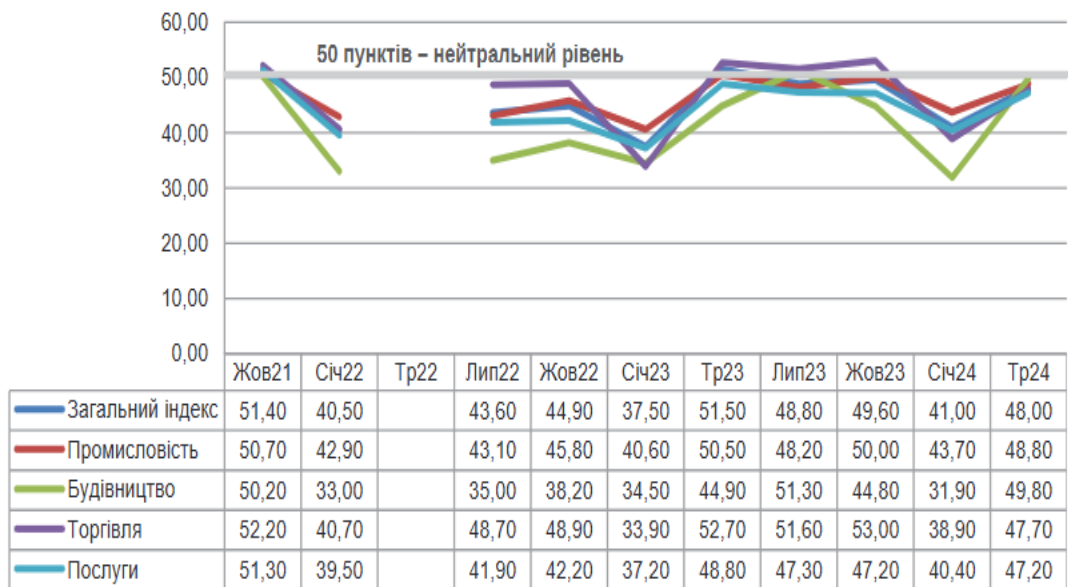

Рис.2.6. Індекс очікувань ділової активності в Україні

Джерело: [43]

На основі аналізу можна говорити про незначне поживлення показників економічного розвитку яке було досягнуто шляхом ефективного державного регулювання.крім того. З метою подальшого економічного зростання уряд країни активно співпрацює з міжнародними фінансовими установами та урядами іноземних країн щодо:

- розвитку оборонного комплексу (сіпльні проєкти з виробництва зброї та військових технологій)
- економічної та фінансоої підтримки (забезпечення стабільності макроекономічного розвитку, підтримка бізнесу та відновлення виробничих об'єктів)
- підтримка стійкості критичної інфраструктури (відновлення об'єктів критичної інфраструктури)[44].

Не зважаючи на позитивну динаміку окремих показників соціально – економічного розвитку важливо наголосити на хронічному дефіциті Державного бюджету України, що чинить значний вплив на розвиток

державних фінансів. У зв'язку з цим варто змінити підходи до організації соціально – економічної політики з урахуванням світового досвіду.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Зважаючи на потенційну потребу України у імплементації євроінтеграційних процесів до українських реалій варто розглянути досвід організації соціальної політики країн Європейського Союзу та можливостей його впровадження у вітчизняну практику.

Не зважаючи на різні підходи до організації соціальної політики в різних країнах світу варто відзначити наявність і спільних її рис:

1. прагнення уряду забезпечити належний рівень добробуту населення. Основною відмінністю є різні підходи до організації та інструменти реалізації даного завдання.

2. Охоплення соціальною політикою незахищених верств населення. До основних із них можна віднести людей похилого віку, інвалідів, дітей тощо.

3. Боротьба з безробіттям. Це відбувається як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Пріоритетність даного напрямку можна пояснити двома основними причинами: по-перше- рівень безробіття впливає на загальний добробут населення та обсяг виробленого валового внутрішнього продукту; по-друге- високий рівень безробіття знижує загальний рівень добробуту країни і провокує зростання рівня бюджетних витрат на його фінансування.

Зарубіжний досвід організації державної соціальної політики – це результат еволюції держави та її політичних рішень. У порівнянні з іншими, України є відносно молодою державою, яка знаходиться на етапі формування ринкових відносин. Військовий стан, пов'язаний з агресією сусідньої держава спровокував достатню кількість проблем економічного та соціального характеру, які мають істотний вплив на подальший розвиток. Тому варто

звернути увагу на світовий досвід формування соціальної політики, який можна буде використати після закінчення військових дій [45].

Потреба застосування світового досвіду до української практики є поняттям дискусійним, оскільки існують політичні, економічні та психологічні відмінності між націями. Проте до позитивних факторів такого залучення можна віднести наступні складові:

- наявність чітко відпрацьованого механізму реалізації державної соціальної політики світових держав
- схожість інструментів перерозподілу та методів мобілізації фінансових ресурсів
- досвід, отриманий світовими країнами, відпрацьований на прикладі спроб і помилок, випробуваний у широкому часовому проміжку
- відпрацьовані схеми запобіганням зловживанням, які виникають у соціальній сфері у процесі реалізації державної соціальної політики
- готова законотворча база, яка регулює взаємодію держави з соціально вразливими групами населення тощо [36].

В сучасних умовах найбільшої актуальності набуває питання фінансування соціальних програм. На основі розглянутого досвіду варто відзначити необхідність врахування ряду особливостей: розмежування фінансування за джерелами, цільовий характер соціальних програм, законодавче підґрунтя, вибір критеріїв оцінки ефективності та розробка дієвого механізму. Механізм вибору та подальшого погодження соціальних програм на основі зарубіжних аналогів відображено на рисунку 3.1.

Для впровадження позитивної практики соціальних програм в Україні потрібно враховувати наступні фактори:

- співставлення механізмів соціальних програм враховуючи ментальність населення (кінцевого споживача)
- внесення змін до чинних нормативно – правових актів, які регулюють відносини у соціальній сфері
- необхідність дотримання принципу «солідарної справедливості».

Рис. 3.5. Механізм впровадження та фінансування аналогів європейських програм соціального розвитку в Україні [10]

Для впровадження позитивної практики соціальних програм в Україні потрібно враховувати наступні фактори:

- співставлення механізмів соціальних програм враховуючи ментальність населення (кінцевого споживача)
- внесення змін до чинних нормативно – правових актів, які регулюють відносини у соціальній сфері
- необхідність дотримання принципу «солідарної справедливості».

Зважаючи на попередньо проведений аналіз варто згрупувати всі варіанти можливих (перспективних) напрямів подальшого розвитку у таблиці 3.1.

- Напрями впровадження зарубіжного досвіду соціальної політики в
Україні

Країна запозичення	Напрямы впровадження
Німеччина, Швеція, Японія	-впровадження розмірів соціальних виплат відповідно до реальних потреб соціальних категорій -запровадження загально обов'язкового медичного страхування
США, Угорщина	-забезпечення цільового характеру використання та адресності соціальної допомоги -надання певних видів соціальних допомог у натуральній формі

Джерело: [47,48]

Слід зазначити, що світовий досвід організації державної соціальної політики демонструє як негативні, так її позитивні сторони. У процесі його залучення варто спиратись на ряд принципів, які стануть в основі подальшого розвитку євроінтеграційних процесів у даній сфері: економічна доцільність, правова взаємодія, ефективність, відповідність стратегії державного розвитку, неупередженість, взаємодія всіх складових державної політики, наявність правового поля, соціальна справедливість та неупередженість, альтернативність джерел фінансування тощо [45,46].

Впровадження світового досвіду на основі заданих принципів дозволить гарантувати формування ефективної складової державної політики, яка у взаємодії з іншими елементами системи здатна гарантувати поступовий розвиток держави соціального призначення, основним призначенням якої стане задоволення потреб суспільства з урахуванням його економічних, соціальних та політичних потреб.

Соціальна та економічна політика тісно взаємопов'язані між собою. Забезпечення ефективності кожної з них дозволить забезпечити належний рівень економічного розвитку та формування централізованих фондів в межах державних фінансів. Однак, виклики сьогодення вимагають зміни підходів до джерел фінансування, зокрема:

- Активне запровадження державно – приватного партнерства, яке дозволить знизити тиск на державні фінанси
- Зростання частки грантового фінансування у розвитку економічної політики
- Поступовий перехід до системи приватного пенсійного забезпечення
- Активне використання міжнародних трансфертів для відновлення виробничих об'єктів тощо.

В цілому раціональний підхід до організації соціально - економічної політики з використанням світового досвіду дозволить підвищити її ефективність та створити передумови для формування економіки соціального добробуту.

ВИСНОВКИ

В процесі проведеного дослідження було ґрунтовно поглиблено теоретичні засади сфери державних фінансів та їх ролі у соціальній та економічній політиці в Україні. Було сформульовано такі висновки за результатами проведеного дослідження.

1. Охарактеризовано, що під “державними фінансами” слід розуміти суспільну власність, яка здійснює діяльність держави у сфері виробництва, продажу та перерозподілу частини ВВП, в т.ч., включно до виробництва товарів і послуг, державну діяльність на фінансових ринках, субсидування виробництва, державні закупівлі товарів і послуг та ін. Разом із тим, державні фінанси функціонують на особливих принципах організації. Передусім це зумовлено ключовою участю держави у процесі управління та регулювання економікою і соціальною сферою. Ці особливості говорять про необхідність визначення нових підходів щодо їх управління. Вони будуть включати в себе: формулювання цілей та завдань, напрями досягнення ключових пріоритетів і результатів, які було заплановано із врахуванням різних чинників, які прямо і опосередковано впливають на їх можливості.

2. Досліджувана сфера являє собою важливу частину фінансових відносин із формування та використання державних ресурсів, які надходять у розпорядження і спрямовуються владою на виконання основних її функцій. До них відносять: економічну, соціальну і політичну, які реалізуються з метою задоволення потреб населення. Держава має забезпечувати виконання визначених функцій із допомогою державних фінансів. Ці ресурси акумулюються на рівні відповідних бюджетів, із яких фінансуються на різні статті бюджету.

До структури державних фінансів відносимо такі складові як: державний бюджет, бюджети різних ОТГ, резервні і страхові фонди, фонди

цільового призначення, фінанси державного сектору економіки та ін. їх елементи.

3. В процесі проведення аналізу було виявлено, що на соціальну статтю видатків у структурі ДБУ припадає найбільша питома вага протягом 2014 - 2022 рр і ця сума фінансування зросла на 274 млрд грн., що на 221% більше у порівнянні із 2019 р. У контексті показників соціальних стандартів було виявлено, що прослідковується їх зростання більше, а ніж на 100%. Найменшу частку у загальній структурі ЗБУ займає фінансування сфери духовного і фізичного розвитку. Тенденції щодо коливання обсягів фінансування знаходяться в межах від 2 до 2,3%. Ключова частина державних видатків припадає на фінансування охорони здоров'я і демонструє постійне зростання протягом 2015-2021 рр, однак протягом 2023 р відслідковується значне падіння обсягів даного фінансування із 11 до 5% протягом останніх 3 років. Сфера ЖКГ фінансується не достатньою мірою, але відмітимо, що у 2021 р. на бюджети ТГ припадає близько 77,6%, за рахунок бюджету держави де його обсяг витрат становить близько 0,7%. Широкомасштабна війна спровокувала зростання даної сфери із 1,4% у 2022 до 1,9% у 2023 рр. На фінансування освіти припадає близько 15,8 до 17%. Починаючи із 2019 - 2021 рр цей показник знизився на 1,6%, станом на 2020 р витрати зросли на 1,2%; протягом 2021 - 2023 рр обсяг цього фінансування омає тенденцію до скорочення (17 до 7 %).

4. В процесі оцінки впливу економічної політики на стан державних фінансів було виявлено, що однією із основних сфер є сфера експортно – імпорتنих операцій, яка показує, що найбільшу частку у структурі експорту в 2021 р. складали недорогоцінні метали. Проте їх ринкова вартість є значно меншою і має тенденції до скорочення в зв'язку з складними умовами їх видобутку. У 2023 р обсяг експорту мінеральних продуктів зазнав значних втрат. Частка зернових культур у його загальному обсязі також значно скоротилась, проте дана динаміка є пом'якшена централізованим виробництвом і спробами Уряду зберегти зерновий коридор.

Разом з тим, важливою частиною для оцінки є індекс ділової активності, який показує ефективність проведення економічної політики. Спираючись на нього можна охарактеризувати заходи країни щодо відновлення підприємницької активності у межах країни. За виявленим результатом можна стверджувати, що у 1 кв. 2024 р очікування щодо нього мали позитивні тенденції. Ключові позиції тут займає будівництво, де піріст за останній квартал складав 17% в порівнянні із попереднім аналогічним періодом; на II місці сфера торгівлі та послуг проте, відкритими є загрози обстрілів об'єктів критичної інфраструктури, логістичних шляхів тощо.

Зауважимо, що в даному питанні в результаті проведеного аналізу можемо відмітити про незначне поживавлення показників економічного розвитку. Воно було досягнуто на основі ефективного державного регулювання.

5. Запропоновано, що задля упровадження позитивних практик соціальних програм і проєктів необхідно враховувати наступні фактори: співставлення основних механізмів цих програм ураховуючи ментальність населення; внесення змін до чинного законодавства, яке регулює соціальну сферу; необхідність дотримання основного принципу «солідарної справедливості». У процесі проведеного дослідження щодо удосконалення сфери державних фінансів та впливу соціальної і економічної політики було запропоновано такі напрями: підвищити активність у запровадженні державно – приватного партнерства, що дозволить знизити значний тиск на державні фінанси; підвищити зростання частки грантового фінансування в розрізі розвитку економічної політики; здійснити реалізацію щодо поетапного переходу у системі пенсійного забезпечення (НПЗ); активно використовувати міжнародні трансфери задля відновлення виробничих об'єктів, які зазнали руйнувань та багато ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Молдован О.О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ: монографія. К.: НІСД, 2014. 380 с.
2. Стійкість державних фінансів України у довгостроковій перспективі: кол. моногр. / Луніна І.О., Білоусова О.С., Твердохлібова Д.В. та ін.; за ред. д.е.н., І.О.Луніної ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2020. 364 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/333.pdf>
3. Фінанси підприємств корпоративного сектора економіки України: колективна монографія / Зимовець В.В., Даниленко А.І., Терещенко О.О. та ін.; за ред. В.В. Зимовця; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». К., 2019. 306 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/311.pdf>
4. Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика: [монографія]. Ірпінь: Університет ДФС України. 2016. 396 с.
5. Sukhonos V., Pavlenko L., Krukhmal O. Forms of committing corrupt abuses of public finances and ways to counteract them in Ukraine. URL: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1581/1626>
6. Бюджетний кодекс України: закон України від 08.07.2010. № 2456-VI зі змінами від 19.10.2021 №1813. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
7. Пирожкова Ю. В. Публічні фінанси: пошук оптимальної моделі правового регулювання в умовах подолання пандемії COVID-19. Вісник Запорізького національного університету, №1 2020. 166.
8. Рожко О. Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 360 с.
9. Тулай О. І. Державні фінанси і сталий людський розвиток: концептуальні домінанти та діалектична єдність: монографія. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. 414 с.

10.Грицишина І.І. Особливість функціонування державних підприємств в Україні та їх роль в формуванні доходів державного бюджету. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/32052/1/71.PDF>

11.Господарський Кодекс України. Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (Дата звернення: 16.08.2024)

12.Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України: монографія / І. М. Боярко, Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека. Суми: Університетська книга. 2012. 165 с.

13.Про акціонерні товариства. Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (Дата звернення: 16.08.2024)

14.Воронова Л. К. Вибрані праці [упоряд.: М. П. Кучерявенко, Д. О. Білінський, О. О. Головашевич, Є. М. Смичок; відп. за вип. М. П. Кучерявенко]. Х.: Право. 2016. 952 с.

15.Коляда Т.А., Бенч Л.Я., Рибіна Н.Д. Боргова складова забезпечення стійкості публічних фінансів України: стан і тенденції розвитку. Бізнес Інформ. 2021. № 7. С. 178-186.URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-7_0-pages-178_186.pdf

16.Яблоновський Д., Гаманюк О. Чи є державні підприємства менш прибутковими за приватні? URL: <https://ces.org.ua/chy-ye-derzhavni-pidpryyemstva-mensh-prybutkovymy-za-pryvatni/>

17.Нікіфоров П., Легкоступ І. Публічні фінанси в сучасній Україні: теоретичний та практичний аспект. Економічний аналіз. 2023. Том 33. № 3. С. 287-295

18.Опарін В. М. Ще один крок до пізнання фінансів. Фінанси України. 2018. № 5. С. 125-128.

19.Луніна І.О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання: монографія. НАН України. ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2020. 440 с.

20. Кириленко О.П., Горин В. П. Перспективи розвитку фінансової системи України. Світ фінансів. №2. 2017. с. 194-196

21. Любецька М.М. Аналіз зарубіжного досвіду надання соціальних послуг, здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №19. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2018/24.pdf (дата звернення 10.07.2024)

22. Мостепанюк А.В. Стан державної соціальної політики України у контексті євроінтеграції. Академічний огляд. 2020. №1(52). URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2020/1/3.pdf>

23. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Видатки Державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2016. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2016/> (дата звернення 11.07.2024)

24. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Видатки Державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2017. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2017/> (дата звернення 11.07.2024)

25. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Видатки Державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2018. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2018/> (дата звернення 11.07.2024)

26. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Видатки Державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2019. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2019/> (дата звернення 11.07.2024)

27. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Видатки Державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2020. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2020/> (дата звернення 11.07.2024)

28. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Видатки Державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2021. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2021/> (дата звернення 11.07.2024)

29. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Видатки Державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2022/> (дата звернення 11.07.2024)

30. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Видатки Державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2023. URL: index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2023/ (дата звернення 11.07.2024)

31. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. Закон України «Про соціальну роботу». URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/707/> (дата звернення 20.07.2024)

32. Болотіна Є. В., Шубна О. В., Бившева Л. О., Колесникова Г. М. Проблеми розвитку пенсійного забезпечення в Україні в контексті соціального захисту. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. №1(63). С. 162-170. URL: [http://www.evd-journal.org/download/2021/1\(63\)/18-Bolotna.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2021/1(63)/18-Bolotna.pdf) (дата звернення 22.07.2024)

33. Сивульська Н.М., Славкова А.А. Соціальний бюджет України: основні тенденції останніх років та реалії під час війни. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3520/3449> (дата звернення 22.07.2024)

34. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Державні фінанси. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> (дата звернення: 22.07.2024).

35. Аналіз місцевих бюджетів за 9 місяців 2024 року. Шведсько-Український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні». URL: <https://decentralization.ua/news/18931> (дата звернення 23.07.2024)

36. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Сучасний стан та перспективи розвитку бюджетів в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/64.pdf (дата звернення 23.07.2024)

37. Тюленєва Ю.В. Особливості державної соціальної політики в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2019. № 24. С.40-45.

38. Оксьом І. Адміністративно-правові основи регулювання соціальної сфери за умов розвитку інформаційного суспільства. *Публічне право*. 2019. №2. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/34/pdf/pp-2019-34-06.pdf> (дата звернення 24.07.2024)

39. Штань М.В. Інституційні детермінанти економічної політики держави. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3205/3128> (дата звернення 24.07.2024)

40. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Травень 2024 року. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-traven-2024> (дата звернення 26.07.2024)

41. Фонд підтримки виділяє \$10 млн для українських стартапів: подавайте заявки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/fond-pidtrymky-vydiliaie-10-mln-dlia-pidtry...> (дата звернення 26.07.2024)

42. Defense tech кластер Brave1 запускає оновлену грантову програму для українських розробників. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/defense-tech-klaster-brave1-zapuskae-ono...>

43. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 27.07.2024).
44. Гладинець Н.Ю., Кузьменко В.М. Стан економіки України в період повномасштабної війни. Економіка та суспільство. 2024. Випуск 65. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4517/4457> (дата звернення 28.07.2024)
45. Плотка О.В. Закордонний досвід реалізації державної соціальної політики. Публічне адміністрування та управління. 2019. №11. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2019/11-2019/24.pdf> (дата звернення 28.07.2024)
- 46 Гордієнко Л.А. Зарубіжний досвід фінансування соціальних програм та особливості його впровадження в Україні. Економічний вісник. 2020. №4. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/322563623.pdf> (дата звернення 29.07.2024)
47. Мішина С.В., Мішин О.Ю. Міжнародний досвід надання соціальних виплат. Ефективна економіка. 2021. №10. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26907/1/%D0%9C%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B0%2C_%D0%9C%D1%88%D0%B8%D0%BD._%D0%95%D1%84.%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD._2021-10.pdf (дата звернення 01.08.2024)
48. Foden D. Have your say on reinforcing social Europe, 2020 [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/gbduw> (дата звернення 02.08.2024)